

MEKANIZIMI:
PAJISJE PËR PRERJEN E KASHTËS

REVISTË PËR BUJQËSI DHE ZHVILLIM RURAL

NDRYSHIMET KLIMATIKE REALITET I CILI MBETET KËRCËNIM SERIOZ PËR BUJQËSINË

**Mulçim në
kopshtari**

**Bujqësia urbane -
Kopshtaria
urbane**

**Si të ushqejmë
bagëtinë**

**Bërja e peletave
dhe briketave**

**KALENDAR BLETAR
PËR MAJIN DHE
QERSHORIN**

14

**ZJARRI NË LUFTËN
KUNDËR BARËRAVE TË
KËQIJA, SËMUNDJEVE
KËRPUDHORE, BAKTEREVE
DHE INSEKTEVE**

18

**E ARDHMJJA NË
AUTOKOMBAJNAT**

19

**NJË PLUG GJYSMË I
MONTUAR QË SHMANG
NËPËRKËMBJEN E
BRAZDAVE TË LËRUARA**

26

**PANAIRI I PETKAVE 2023:
T'I VLERËSOJMË
PRODHIMET TONA
SHTËPIAKE, TË HAMË MË
SHUMË PETKA DHE TË
REALIZOHET TËRËSISHT
PROGRAMI PËR MËMËSI
PËR FERMERET**

29

Revista për bujqësi dhe zhvillim rural "Toka ime" është revista e parë rajonale onlajn në gjuhën shqipe, që u dedikohet të gjitha palëve të interesuara në sektorin bujqësor dhe është e lirë dhe pa pagesë për të gjithë lexuesit. Çdo person fizik dhe juridik nuk ka të drejtë ta printojë dhe shesë revistën "Toka ime" për të realizuar fitim. Pronarë të kësaj reviste janë FNF, AGRINET, AGROPUKA për Shqipërinë, Maqedoninë dhe Kosovën. Ne jemi të hapur për bashkëpunime të reja dhe pronarë të rinj nga shtete të tjera me qëllim të vetëm zhvillim dhe bashkim të rajonit në suazat e sektorit bujqësor.

**FEDERATA NACIONALË
E FERMERËVE**

Toka ime, Tetor 2023

Botues: FNF

Adresa e selisë dhe redaksisë:

rr. Prolet, nr. 10/1-1,

1000 Shkup

e-mail: nff@nff.org.mk

Udhëheqës: Stevan Orozovic

Redaktori kryesor

dhe përgjegjës:

Biljana
Petrovska-Mitrevska

Botuar më:

Tetor 2023

Përktheu: Jordana Shemko-Georgjevska

Bashkëpunëtorë profesionale:

Prof. dr. Zvezda Bogevska, prof. dr. Ordan Çukaliev,
prof. dr. Toshio Arsov, Prof. dr. Zhivko Davçev, prof.
dr. Sreçko Gjorgjevski, mr. Borçe Pavlov, prof. dr.
Aleksandar Uzunov, prof. dr. Tomislav Vinkoviç, Gjoka
Danaillov, prof. dr. Dragi Tanevski

Dizajn: Brigada dizajn [brigada.mk]

**FEDERATA NACIONALË
E FERMERËVE**

FEDERATA NACIONALË E FERMERËVE

Adresa: rr. Prolet, nr. 10/1-1, 1000 Shkup

Tel: +389 70 216 109

e-mail: nff@nff.org.mk

uebfaqe: www.nff.org.mk

AGROPUKA

Adresa: Lagjia e Re, Pukë

Tel. +355 212 2 2412. Mob.: +355 68 23 88 169/

+35569 57 42 060/ +35567 20 70 490

e-mail: agropuka@gmail.com

uebfaqe: www.agropuka.org

AGRINET ALBANIA

Adresa: Lagja 7 rr. "Ligor Rembeci"

Nr. 8, Korçë Albania

Tel: +355 82254655, Mob.: +355 684060530

Email: info@agrinet.al tpikuli@agrinet.al

uebfaqe: www.agrinet.al

WeEffect – Qendra Suedeze për Kooperativa, punon me organizatat partnere në mbi 20 vende, me vizion të botës së qëndrueshme dhe të drejtë të çliruar nga varfëria.

WeEffect e mbështet revistën rajonale "Toka Ime" me qëllim që të zhvillohet lëvizja e bujqve në Ballkan dhe të përforcohet zëri i përbashkët i bujqve.

Kushtet klimatike dhe bujqësia: Burim i inspirimit dhe sfidës së shekullit

Në këtë botë që është gjithnjë në ndryshim, ndryshimi i klimës po bëhet një realitet i pashmangshëm. Bujqësia, si një nga shtyllat më themelore të ekzistencës njerëzore, po përballohet me sfida të rëndësishme dhe ndoshta ndikimet më të mëdha të këtyre ndryshimeve reflektojnë negativisht te fermerët. Por ndërsa po përballohet me një sfidë të vështirë, bujqësia ka gjithashtu potencialin të jetë biznesi kyç në përgjigjen ndaj ndryshimeve klimatike.

Në këtë editorial theksoj se ndryshimet klimatike kanë një ndikim negativ në bujqësi dhe sesi fermerët, shkencëtarët, institucionet dhe shoqëria në tërësi mund të punojnë së bashku për të reduktuar pasojat negative dhe për të përfituar nga mundësitë për zhvillim.

Ngrohja globale, kushtet ekstreme të motit dhe kushtet e ndryshuara klimatike krijojnë pasiguri në bujqësi.

Fermerët përballohen me sfida të tilla si mungesa e ujit, rritja e rrezikut të thatësisë dhe përmbytjeve dhe ndryshime të ndryshme në ciklin e të korrave. Kjo ndikon në prodhimin e ushqimit dhe punësimin në bujqësi, gjë që mund të ketë pasoja ekonomike afatgjata.

Njëkohësisht, fermerët janë agjentë të ndryshimit dhe mund të kontribuojnë në reduktimin e emetimeve të gazit, si dhe në ruajtjen e biodiversitetit. Zbatimi i praktikave inovative bujqësore për të përshtatur bujqësinë mund të ndihmojë në ruajtjen e tokës, pyjeve dhe burimeve ujore.

Edhe pse ndryshimet klimatike krijojnë sfida, gjithashtu hapin dyert për inovacion dhe bashkëpunim. Shkencëtarët, fermerët dhe institucionet mund të punojnë së bashku për të prezantuar zgjidhje se si të reduktohen pasojat e ndryshimeve klimatike dhe si të ndërtohet një bujqësi e qëndrueshme.

Me respekt
Biljana Petrovska-Mitrevska
Redaktore e Revistës për bujqësi
"Toka ime"

Kjo nuk është vetëm sfidë, por edhe mundësi për të përmirësuar mënyrën se si jetojmë dhe punojmë. Jemi të thirrur të mbajmë përgjegjësi dhe të jemi krijues në përgjigjen ndaj kësaj sfide dhe në ndërtimin e vigjilencës së qëndrueshme për të gjithë ne.

LUFTË E PËRBASHKËT KUNDËR COVID 19

MULÇIM NË KOPSHTARI

Mbulimi i truallit midis radhëve ka përparësi të shumta, kurse mund të zbatohet materiale organike dhe joorganike

Autor: Prof. dr. Zvezda Bogevska, Fakulteti i shkencave bujqësore dhe ushqimit në UKEM Shkup

Mbulimi i tokës me disa materiale është përdorur për një kohë të gjatë, kryesisht për të parandaluar zhvillimin e barërave të këqija. Në fillim, si material u përdorën gurë, rërë dhe zhavorr. Zbatimi komercial i mulçimit u vu re për herë të parë gjatë prodhimit të ananasit në Havai dhe letra u përdor si material mulçimi. Përveç mbrojtjes nga barërat e këqija, aspekte të tjera pozitive të mulçimit janë: struktura e favorshme e tokës, nuk krijohet mbulesë, regjimi i favorshëm i ujit, ngrohja e tokës, si dhe biogjeniteti më i madh i tokës. Disavantazhi më i madh i mulçimit është rreziku më i madh i ngricave, për faktin se rrezatimi i nxehtësisë nga toka është më i dobët.

Për mbulimin e tokës mund të përdoren materiale organike dhe inorganike, si plehrat e djegura, kompostoja, gjethet, lëvorja e drurit dhe ashkël, torfe, kashtë, letra speciale (letër mulç) dhe filma polietileni (PE) me ngjyra të ndryshme.

Nga mulçerat organikë, kashta është e disponueshme në vendin tonë dhe mund të përdoret për mulçim (Foto 1). Kashta për mbulim pritët (nga 5 deri në 8 cm e gjatë) dhe vendoset në një shtresë 5-8 cm midis bimëve (kur arrijnë lartësinë 15 cm). Kashta ruan një sediment uji prej 2-2,5 mm, i cili duhet të merret parasysh gjatë përcaktimit të shkallës së ujitjes. Lirshmëria e kashtës, pra prania e ajrit si izolues, lejon që temperatura e tokës të jetë më e ulët për 7-8°C në krahasim me temperaturën e tokës së pambuluar. Hulumtimet e fundit kanë zbuluar se kashta e mulçimit të specit nuk ka dhënë rezultatet më të mira. Një problem i madh është origjina dhe cilësia e kashtës. Gjithashtu, nëse futet në tokë, duhet pasur kujdes që të mos imobilizohet azoti për shkak të raportit të gjerë të karbonit dhe azotit në kashtë. Prandaj, plehërimi me plehra azotike është i nevojshëm.

Sot për mbulim më shpesh përdoret plamas polietilik me trashësi dhe gjerësi të ndryshme (Tabela 1)

Tabela 1. Karakteristika të plamas të saktuar на одредени фолии

Plamas i zi	ekonomike, sigurojnë mbrojtje nga barërat dhe e ngrohin truallin
Plamas i bardhë	nuk sigurojnë mbrojtje të mirë nga barërat, për rajone ku është shumë ngrohtë
Plamas bardhezi	sigurojnë toka më të ftohta dhe mbrojtje më të mirë nga barërat sesa të bardhët.
Plamas gri e zi	redukojnë insektet, ballafaqohen me sukses me barërat
Plamas i tejdkushëm	të përshtatshëm për solarizim të truallit
Plamas i kuq	zmadhojnë rendimentin te kultura të veçanta të kopshtit (konkretisht domates)

Te ne malçimi me plamas polietilen praktikohet më shpesh te prodhimi në hapësira të mbrojtura (Fotografia 2).

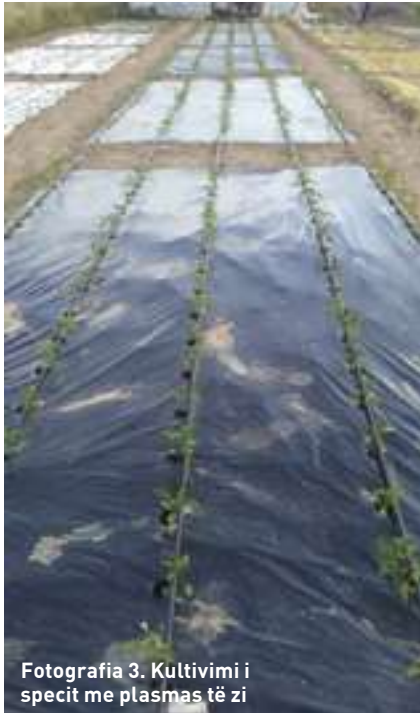
Fotografia 2. Mulçimi i truallit me plamas gjatë prodhimit të specit në hapësira të mbrojtura

Fotografia 1. Mulçim i truallit me kashtë

Para vendosjes së plamasit, toka kultivohet, plehërohet, kryhet përgatitja e tokës para mbjelljes dhe ujitjes. Sipërfaqja e tokës duhet të jetë e sheshtë për vendosjen më të mirë të shtresës së tokës. Plasmasi mund të vendoset me dorë ose me makinë. Nëse vendoset me makinë, në traktor montohet një pajisje që mbart plamasin dhe e vendos atë në tokë, dhe dy brazda anash sigurojnë filmin dhe. Gjerësia e shtratit që do të mbulohe duhet të jetë rreth 20 cm më e vogël se gjerësia e fletës. Në të dy anët e shtratit, petë gërmohet në tokë në 10 cm. Plasmasi duhet të jetë i shtrënguar mirë që të mos e largojë era. Hapjet mund të bëhen me një thikë të mprehtë në formën e një kryqi.

Në testet e fundit, u konstatua se gjatë prodhimit të specit (lloji kapia) në ambiente të jashtme, rezultatet më të mira i dhanë plamas i zi dhe plasmasi bardhezi si për nga rendimenti ashtu edhe për përbërësit e rendimentit (Foto 3 dhe 4).

Fotografia 3. Kultivimi i specit me plasmas të zi

Fotografia 4. Kultivimi i specit në plasmas bardhezi

Aplikimi i plasmasit mund të jetë 2-3 sezone dhe më pas rinovohet. Problemi më i madh janë mbetjet, pra plasmasi tashmë i përdorur i cili tek ne nuk riciklohet, por përfundon në vendgrumbullim. Për shkak të këtyre karakteristikave të plasmasëve të polietilenit, në botë ekzistojnë plasmasë të biodegradueshëm, të cilët fatkeqësisht nuk janë të pranishëm në tregun tonë. Që një mulç të etiketohet si i biodegradueshëm, polimerët nga të cilët përbëhet duhet të shndërrohen plotësisht në ujë, minerale, dyoksid karboni ose biomasa nga veprimi i mikroorganizmave. Plasmasët e parë të biode-

gradueshëm janë bërë nga polimeret e niseshtesë në prodhimin e specit. Vetëm dy javë pasi mulçi u fut në tokë, ai u bë plotësisht i padukshëm dhe analizat treguan se pas 45 ditësh mulçi ishte dekompozuar plotësisht në dyoksid karboni dhe ujë.

Letra është një burim i rinovueshëm dhe është i biodegradueshëm. Për të përmirësuar vetitë shtohen aditivë të ndryshëm si polietileni, dylli, vaj vegjetal etj. Suplementet shërbejnë për të zgjatur periudhën e përdorimit deri në 14 javë. Për të mbuluar tokën përdoret letër mulç (me ngjyrë kafe).

Ky material mbulues ka elasticitet dhe palosje të kënaqshme. Mulçimi bëhet duke vendosur letren e mulçit mbi tokë, ndërsa skajet rreth 20 cm, si gjithmonë, duhen mbuluar dhe forcuar me dhe. Letra mulç ofrohet në rrotulla me gjerësi 120 cm, e cila është e përshtatshme për aplikim manual ose makinerie. Letra mulç është një produkt ekologjik pa substanca të dëmshme biologjike dhe kimike, i cili dekompozohet në fund të vegjetacionit dhe futet si pleh organik duke punuar tokën.

Krahas mulçimit, praktikohet edhe mbulimi i menjëhershëm i bimëve, i cili kryhet me agrotekstil ose plasmas të shpuar. Në praktikë, agrotekstili ka një aplikim më të madh. Agrotekstili është një material sintetik polipropileni që shërben për të mbuluar bimët e mbira, të mbjella ose tashmë të zhvilluara. Për shkak të peshës jashtëzakonisht të ulët (17-60g/m²), bimët mbulohehen menjëherë pa përdorur strukturën mbajtëse. Përdorimi i agrotekstilit krijon kushte të favorshme mikroklimatike për bimët. Toka nën agrotekstilin nxehet më fort gjatë ditës, dhe ftohet më ngadalë gjatë natës, ndërsa të mbjellat mbrohen nga luhatjet më të mëdha të temperaturës. Temperatura nën agrotekstilin është 2-4°C më e lartë se ajo përreth, gjë që çon në produktivitet më të lartë të bimëve dhe prodhim më të hershëm për 10 ose më shumë ditë. Uji gjatë ujitjes ose shiut pikon nëpër mikroporet e pëlhurës dhe ngadalë kalon dhe ujit në mënyrë të barabartë bimët dhe tokën, pas së cilës toka gradualisht thahet dhe nuk krijohet mbulesë. Uji gradualisht avullohet nëpërmjet mikroporeve, kështu që pikat e ujit nuk formohen nga kondensimi. Duke mbajtur ujin në mikropore, kur temperaturat ulen, krijohet një shtresë e hollë akulli që parandalon uljen e temperaturës nën pëlhurë. Të mbjellat që janë të mbuluara me agrotekstile mund të vaditen me shi artificial ose me ndonjë mjet tjetër pa qenë nevoja për t'i hequr ato nga bimët. Në praktikën prodhuese, agrotekstili përdoret për të mbuluar bimët në fund të vjeshtës ose në fillim të pranverës, gjë që kontribuon gjithashtu në parandalimin e efektit negativ të erës në bimë dhe tokë. Mbulimi i drejtpërdrejtë i bimëve kryhet pas mbjelljes, pas mbjelljes ose njëkohësisht me mbjelljen në zona të mbrojtura ose jashtë gjatë ciklit të prodhimit të çdo lloji kopshtari (Foto 5). Gjenerata e re e agrotekstilit është e qëndrueshme ndaj rrezeve UV me qëndrueshmëri 3 vjet e më shumë, me gjerësi dhe gjatësi të ndryshme. ●

Fotografia 5. Mbulimi i truallit me agrotekstil për prodhim në hapësira të mbrojtura

Ndryshimet klimatike -

realitet i cili mbetet kërcënim serioz për bujqësinë

Mund të them se kjo që po shohim tani si kushtet e motit dhe klimës, presim që të bëhet edhe më ekstreme. Do të ketë edhe përmbytje dhe thatësira të mëdha dhe e gjithë kjo mund të ndodhë në një vit prodhimi.

■ **A jemi gati për ndryshimet klimatike, të cilat tashmë janë realitet për ne, dhe jo vetëm një parashikim, po bisedojmë me prof. Dr. Ordan Çukaliu nga Fakulteti për shkencat bujqësore dhe ushqimin i cili me vite punon aktivitete ndaj problemeve të ndryshimeve klimatike në vend dhe prej disa vitesh edhe në Itali edhe në Qendrën Evropiane për Ndryshimet Klimatike, nëpërmjet të cilave mund të thuhet se e di mirë se çfarë po ndodh në bujqësi, pra çfarë pritet të ndodhë në bujqësi si pasojë e ndryshimeve klimatike.**

- A jemi gati, mund të thuhet se Maqedonia investon shumë pak në shkencë në bujqësi. As Ministria e Shkencës dhe as Ministria e Bujqësisë nuk janë gati të lënë mënjanë një pjesë të buxheteve të tyre dhe të financojnë kërkimet. Tani shohim që po financohen, për shembull stacione që do të masin klimën aktuale, gjë që është e mirë, por nuk e zgjidh problemin. Financohen edhe parashikimet, por çfarë do të thotë për fermerin që sot është 25 gradë celcius

dhe nesër 30 gradë. Ajo që na duhet është një investim serioz në kërkimin shkencor që do të lidhë parametrat klimatikë, inputet në prodhimin bujqësor që kemi si plehërimin, ujitjen dhe gjithçka që aplikojmë, me rezultatet përfundimtare. Kjo bëhet në modele matematikore që do të na mundësojnë më tej të ndryshojmë temperaturat që e dimë se po rriten ose reshjet që aktualisht po rriten dhe se si reflektohet kjo në kulturën, rritjen dhe zhvillimin e saj dhe në fund atë që na intereson, rendimentin e saj. E gjithë kjo është ende në fazën e panjohur për ne. Nuk mund të them se është në fazën e kërkimit, sepse në vendin tonë nuk ka kërkime të tilla që janë të shtrenjta dhe askush nuk i financon dhe kërkojnë shumë të dhëna. Dhe vijmë tek ajo që na dhemb më shumë si shkencë, fakti që të dhënat në Maqedoni nuk janë të disponueshme, sepse ekziston një listë çmimesh që përcakton se një varg për një parametër për një vit do të kushtojë rreth 50 euro

dhe nëse hulumtoni 30 stacione dhe merrni të dhëna për të paktën 30 vjet që të mund të flisni për klimën, kështu që shtoni edhe disa stacione matës shiu që ka dhe kjo përfundon në miliona euro. Si mund ta përbaltoj unë si studiues apo institucioni im si studiues të paguaj për të. Dhe një gjë shumë e rëndësishme sot është se ajo se nuk është në internet është sikur nuk është aty, nëse nuk i bëjmë këto të dhëna të disponueshme për të gjithë, jo vetëm për mua si shkencëtar, por edhe për kompanitë dhe madje edhe për studiuesit që e keni këtë si hobi. Të gjithë mund të kontribuojnë dhe kontributi i tyre, nëse të dhënat bëhen më të dukshme, do të bëhet mjaft i madh që përfundimisht të kalibrojmë të gjitha modelet për të gjitha kulturat dhe të dimë çdo ndryshim në cilindo nga parametrat, jo vetëm në parametrat klimatikë, por edhe në imputimet, për shembull, në ujitje, sasia më e madhe e ujit do të rrisë rendimentet apo do të ndikojë negativisht për shkak të humbjes së

ajrit. Ne mund t'i modelojmë të gjitha këto, gjithçka mund të bëhet, por fatkeqësisht nuk e bëjmë. Këtu jam dy vjet para pensionit, kemi punuar në ngritjen e kapaciteteve, kemi trajnuar disa të rinj për modelim, për të punuar me teknikat moderne të avancuara dhe tani po largohen nga vendi. Është më e lehtë për ta të gjejnë një punë atje dhe të paguhen shumë më mirë sesa të qëndrojnë këtu dhe të mbeten të papunë. Sektori i TI-së na i merr në vend të sektorit të bujqësisë.

■ **shit në Itali në Qendrën për ndryshime klimatike ku në dispozicion të kërkuesve janë satelitët, të dhëna të shumta dhe të gjithçka kanë në dispozicion vetëm me një klikim të kompjuterit, kurse ne edhe pse jemi pjesë e Evropës, sikur të jemi të ndarë. Çfarë bën rajoni që të adaptohet me ndryshimet klimatike?**

- Një pjesë e madhe e modeleve globale të motit për llogaritje parashtojnë se në pjesën jugore të Evropës pas vitit 2030 do të ketë ulje më serioze të reshjeve, domethënë do të ketë një vijë rënieje në mënyrë që të pritet një ulje e reshjeve në 7 vjet. Meqenëse të dhënat nuk janë të disponueshme për ne, ne punojmë me të dhëna globale, të cilat janë të mira, por jo historike dhe është shumë e vështirë për ne të lidhim ngjarjet ekstreme të së kaluarës, për shembull, thatësinë e kaluar me rendimentet në atë kohë, dhe ky është problem për ne. Për klimën e ardhshme këto janë të dhëna globale dhe ne punojmë me të njëjtat të dhëna që ka Europa dhe bota, por duke qenë se nuk i kemi ato të dhëna të mëparshme historike, punojmë me modele të pakalibruara. E gjithë kjo çon në pasiguri në modelim. Në të kundërt, në Evropë, të

gjitha kulturat e kultivuara janë modeluar dhe ata e dinë saktësisht se sa do të jenë rendimentet për grurin dhe elbin, dhe në fund të majit dhe qershorit i dinë parashikimet për misrin dhe parashikimet e tyre kanë një diferencë gabimi prej maksimum 5%. Kjo është ajo që ju merrni kur keni punuar për këtë për 30 vjet dhe tre muaj para korres, ata e dinë se si do të jenë rendimentet e tyre dhe llogarit mungesën dhe blejnë në bursë kur është më lirë, jo kur të gjithë e kuptojnë se do të nuk do të ketë grurë. Përsa u përket ndryshimeve klimatike përdoren modele të ngjashme me këto, vetëm ato vazhdojnë edhe për të ardhmen. Pra, Evropa është shumë përpara dhe vendet përreth nuk janë shumë prapa nesh për sa u përket mjeteve që i përdorim.

■ **Deri më tani ka pasur disa përpjekje nga organizata joqeveritare që me ndihmën e donacioneve të huaja kanë investuar në kërkime në lidhje me ndryshimet klimatike. Nëpërmjet atyre përpjekjeve për të na ndihmuar, u gjetën mjete për përshtatjen e bujqësisë ndaj ndryshimeve klimatike, por sikur mungonte lidhja për ta përcjellë te fermerët dhe për të drejtuar investimet në zbatimin e këtyre masave përshtatëse për të zbutur pasojat e ndryshimeve klimatike në bujqësi?**

- Bujqësia është laborator më i përsosur në natyrë, ku çdo veprim rezulton me përgjigje nga kultuarit. Absolutisht, përshtatja është ajo që duhet të bëjmë. Për një kohë të gjatë, Evropa mendonte se vetë fermerët do t'u përshtateshin ndryshimeve klimatike, por edhe pse janë shumë më të pasur dhe shumë më të arsimuar se fermerët tanë dhe mund të investo-

jnë, doli që nuk mund ta bëjnë vetë. Në vendin tonë nuk mund të presësh që fermeri të përshtatet vetë. Masa të tilla përshtatëse janë zbatuar disa herë. Së fundmi janë punuar si pjesë e projektit ku u përfshinë një numër i madh ekspertësh të cilët me idetë e tyre të avancuara propozuan disa masa përshtatëse, të cilat më pas u testuan praktikisht në terren me masat krahasuese agroteknike që ndërmerren tradicionalisht. Më pas u pa drejtpërdrejt krahasimi se sa mund të ndikojnë masa të tilla dhe fermerët të kenë rendimente më të larta dhe më të mira. Ato pak masa që shkencë ka zhvilluar nuk mund t'ua japësh 70 mijë fermerëve aktivë. Për këtë duhet të ketë një sistem efikas të shërbimeve këshillimore. Nëse fermerët tanë i zbatojnë këto masa sa duhet, jo vetëm që do të kenë rezultate më të mira në periudhën aktuale, por do të jenë më të përgatitur edhe për kushtet e ardhshme edhe më ekstreme që na presin. Por si mund ta bëjnë këtë kur sipas hulumtimeve rreth dy të tretat kanë të ardhura vjetore më pak se 3 mijë euro, që tregon se janë të dobët financiarisht. Duhet të kuptojmë se ky vit nuk është përjashtim dhe as i fundit. Ky do të jetë rregull të mos dihet se kur do të fillojë pranvera, gjithçka do të bëhet më e ndryshueshme, nuk do të dihet nëse vera do të jetë e lagësht apo e thatë. Duhet të rrisim njohuritë e fermerëve dhe të rrisim aksesin në informacion dhe financa, të cilat janë bazat për të forcuar pozicionin e tyre në lidhje me klimën dhe ngjarjet e motit. Mund të them se ajo që po shohim tani si kushtet e motit dhe klimës thjesht presin që ajo të bëhet edhe më ekstreme. Do të ketë edhe përmbytje dhe thatësi të mëdha dhe e gjithë kjo mund të ndodhë në një vit prodhimi. ●

Bujqësia urbane – Kopshtaria urbane

Çdo sipërfaqe e lirë e oborrit në vend të pemëve dekorative pyjore dhe dimërore mbillen me fruta ose perime, kurse në saksi në vend të luleve mbillni bimë aromatike

Bujqësia urbane, duke përfshirë edhe frutikulturën urbane, po promovohet gjithnjë e më shpesh në FAO për t'u përfaqësuar sa më shumë. Qëllimi kryesor për të cilin jepet edhe mbështetje për rritjen e përqindjes së bujqësisë urbane, është në çdo pëllëmbë të oborrit ku jetojmë duke dashur të rregullojmë ambientin tonë në vend që të mbjellim pemë dekorative të mbjellim bimë frutore, pra bimë që japin fryte. Në bujqësinë urbane, në vend të luleve promovohet mbjellja e barërave apo bimëve të kopshtit. Një ide të tillë e gjetëm të përkthyer në realitet në oborrit e profesorit të frutikulturës

Tosho Arsov. Në oborrit e shtëpisë së tij, rreth 200 metra katrorë, ai ka një pjesë të vogël qendrore me bar, por rreth saj hapësira është shfrytëzuar plotësisht dhe maksimalisht për të mbjellë një numër të madh të llojeve frutore të pemëve vendase që do të plotësojnë një pjesë të madhe të nevojave për familjen e tij.

- Nëse i thoni dikujt që keni 5 qershi në oborrit tuaj, menjëherë do t'ju pyesin se sa i madh është oborri juaj, sepse qershitë shoqërohen me pemë të mëdha me rritje të harlisur dhe një kurrorë të madhe. Por kur u them që kam vetëm 200 metra katrorë në të cilat kam edhe

një serë për produkte të kopshtarisë së hershme, se kam edhe luleshtrydhe dhe kur filloj të listoj se kam edhe 3 lajthi, 2 kumbulla, 2 pjeshkë, 2 kajsi, 3 mollë, 2 dardha, 1 mollë japoneze, 1 ulli, 2 fiq dhe 1 arrë Chandler, atëherë me të vërtetë të gjithë mbeten konfuz dhe vetëm nëse vijnë në vend mund të sigurohen se si është sipas parimeve të bujqësisë urbane dhe sipas parimeve të përzgjedhjes së saktë të materialit fidanor, është e mundur përzgjedhja e saktë e nënshtresave dhe krasitja e duhur, tha profesori Tosho Arsov nga Katedra e Frutikulturës në Fakultetin e Shkencave Bujqësore dhe Ushqimit nga Shkupi.

Dhe me të vërtetë kjo përzierje në dukje e pemëve të renditura si pemët vendase rretht 19, në realitet duket krejt ndryshe nga ajo që prisni të shihni kur mendoni për atë që ka në një oborr. Profesor Arsov i transferoi të gjitha njohuritë e tij për rritjen e frutave në një pemishte urbane ku të gjitha pemët mbillen në nënshtresa pak të harlisura në mënyrë që të mos kenë një habitus të madh dhe të mos formojnë kurora të mëdha. Përveç kësaj, gjatë formimit të plantacionit, të gjitha pemët vendase që mbillen mjaft afër njëri-tjetrit në një distancë prej vetëm 1.5 deri në 2 metra priten për të pasur një udhërrëfyes qendror që do të përcaktojë kurorën vertikalisht, kurse degët anësore përzgjidhen dhe priten në mënyrë të tillë që të kthehen vazhdimisht për të qenë sa më afër vertikales dhe të shkojnë në degë skeletore ose gjysmë skeletore me kate ose spirale.

Përparësia e frutikulturës urbane është se në fund, sado që të jetë oborri, prapë nuk do të keni shumë pemë frutore që duhen kontrolluar apo prerë, kështu që krasitja mund të bëhet në disa faza, pra në disa raste nëse nuk jeni i sigurt nëse disa nga degët kanë pupthe prodhuese. Duhet pasur parasysh gjithmonë se me krasitjen, përveç formimit të pamjes së pemës frutore kihet kujdes që të mos pengojnë njëra-tjetrën sepse mbillen afër njëra-tjetrës, duhet pasur parasysh edhe se me heqjen e degëve të pema, ndihmohet që të mos shpenzojë lëndët ushqyese për masën drunore, por të drejtohen vetëm në formimin e frutave të mëdhenj e cilësorë. Në frutikulturën urbane, shkathtësia shkon aq larg sa te profesor Arsov takuam një pemë molle që është një varietet në pjesën e poshtme dhe një varietet në pjesën e sipërme.

- Këtu kemi një qershi që është dhjetë vjeçare, por nuk arrin një madhësi më të madhe se 2,5-3 metra. Me krasitjen e duhur në fillim sigurohet që fruti të hyjë sa më shpejt në fazën amtare dhe kështu do të fillojë më shpejt procesi i plakjes, gjë që na lejon të mos rritet, të ketë një diferencim më të madh të sythave të luleve, në llogari të degëzimit më të vogël, dhe të kemi një pemëtari të suksesshme urbane në një hapësirë të vogël me shumë pemë vendase, madje duke menduar për krasitjen dhe rinovimin e disa degëve. Për të kufizuar lartësinë e të gjitha pemëve frutore, presim pjesën e sipërme të pemës dhe përfundojmë me një degë të montuar anash. Kur flasim për frutikulturën urbane, për të gjithë ata amatorë që duan të zbatojnë disa nga këto parime në oborret e tyre, do të përmend krasitjen e pjeshkës dhe mollës si më të thjeshtat.

Në rastin e pjeshkës, lini të gjitha degët e gjata rozë amtare, pastaj në fund bëni një zgjedhje që do ta hidhni shtesë, ndërsa në rastin e mollëve, përkundrazi, hiqni degët e gjata që pinë ujë dhe të degëzohen, pastaj bëni një zgjedhje midis degëve të tjera pjellore dhe është më e sigurt nëse i lini të lulëzojnë, kështu që do të jetë më e lehtë të dini saktësisht se cilat janë degët pjellore, shton profesor Arsov.

-Një nga pemët e mollës kur është rritur dhe ka arritur një lartësi të caktuar është shartuar me një varietet tjetër. Në fakt, tani kemi varietetin Pinova në gjysmën e poshtme të pemës vendase, që është një varietet me më pak kurrorë dhe në pjesën e sipërme të pemës kemi varietetin Pink Lejdi. Pra, në një periudhë të caktuar të vitit kam dhjetë kilogramë mollë të pjekura nga një varietet, që më vonë të mbledhin edhe varietetin tjetër. Ajo që është domethënëse në këtë lloj shartimi të degën kryesore është se në pjesën e poshtme vendoset gjithmonë varieteti me kurorë më të vogël, që të jetë e para që pranë burimit, ajo të hajë e para pastaj të japë pak për katin e sipërm. Ndërsa nëse është e kundërta atëherë varieteti i lartë do të jetë shumë i vogël dhe i dobët dhe nuk do të ketë asgjë nga kjo, tha profesori Toshio Arsov.

Karakteristika teknike-eksplotuese të makinerive për bërjen e peletave dhe briketave

Çdo vit pas krasitjes së arave së bashku me mbetjet pyjore kemi rreth një milion metër kub masë druri, nga e cila vetëm 10% përdoret për prodhimin e energjisë si pelet apo briket.

Autor: Prof. dr. Zhivko Davçev, Fakulteti i shkencave bujqësore dhe ushqimit (UKEM)

Energjia ka qenë gjithmonë e rëndësishme në prodhimin bujqësor dhe më gjerë. Në dy dekadat e fundit janë bërë përpjekje të mëdha për përdorimin e energjisë alternative për qëllime të ndryshme në forma të ndryshme, ku një numër i madh institutesh dhe fabrikash kanë investuar përpjekje dhe njohuri të mëdha në prodhimin e makinerive të ndryshme duke i modernizuar vazhdimisht ato për

të shfrytëzuar energjinë alternative, që shfaqet si mbetje në prodhimin bujqësor. Në botë ekzistojnë lloje të ndryshme të makinerive për prodhimin e peletave me kapacitete të ndryshme, me karakteristika të ndryshme teknike dhe gjithnjë e më shumë po fitojnë rëndësi dhe interes për aplikimin e tyre. Në Maqedoni përdoret vetëm rreth 10% e biomasës së ndryshme dhe interesi për peleta rritet nga viti në vit dhe pe-

letat importohet nga jashtë në sasi më të mëdha në baza vjetore. Në nivel të Maqedonisë llogaritet se kemi rreth 900 mijë metra kub biomasë të papërdorur. Është pjesë e pylltarisë, pjesë e vreshtarisë dhe prodhimit të frutave, si dhe nga veprimtari të tjera bujqësore. Sigurisht, kjo masë e papërdorur do të kontribuojë shumë në prodhimin vendas të energjisë alternative si për industrinë ashtu edhe për amvisëritë.

ANALIZA E GJENDJES NË MAQEDONI

Nëse analizohet situata në Maqedoni, mund të konstatojmë se kemi mundësi jashtëzakonisht të favorshme për sa i përket bollëkut të lëndëve të para që vijnë nga prodhimi bujqësor, pylltaria, por edhe nga aktivitete të tjera dhe që mund të jenë lëndë e parë bazë në prodhimin e peletave dhe briketave. Për momentin mund të themi provizorisht se rreth 7% e atyre mundësive janë shfrytëzuar në vendin tonë. Në Maqedoni janë vetëm 5 objekte që merren profesionalisht me këtë aktivitet ekonomik. Punojnë me sukses, por gjithsesi lënda e parë përdoret shumë pak si nga bujqësia ashtu edhe nga pylltaria.

Figura 1: Pasqyra skematike gjatë prodhimit të peletave

Figura 2: Lloje të ndryshme të makinerive dërmuese të lëndës së parë për prodhimin e peletave

BËRJA E PELETAVE DHE BRIKETAVE.

Ky prodhim përfshin disa faza të lëndës së parë deri në përfitim të prodhimit përfundimtar.

1. Organizim për mbledhjen e lëndës së parë prej druri nga pylltaria dhe bujqësia
2. Transport deri në fabrikën e përpunimit
3. Përpunimi i lëndës së drurit (pre-rje)
4. Peletim (bluarje, tharje, ngrohje)
 - Prodhim briketa
 - Prodhim peleta
5. Paketimi dhe magazinimi

Lënda e parë në R. e Maqedonisë nga të dhënat provizore më së shumti vjen nga pylltaria pas prerjes si mbeturinë e drurit nga halorët dhe bimët gjetherënëse, por edhe nga kërcellat e dëmtuara nga ndikimet e ndryshme natyrore, që përkohësisht llogaritet në 500.000 metra kub në vit. Në prodhimin bujqësor, duke filluar krasitjet në periudhën e vjeshtës në vreshtarinë dhe prodhimin e frutave në një sipërfaqe prej rreth 50.000 hektarësh, llogaritet se nga njëri prej tyre merren rreth 300.000 cc lastarë të krasitur dhe masa tjetër drusore është cilësore dhe me fuqi të lartë kalorike, e cila i përshtatet plotësisht aplikacionit.

Faza e parë përfaqëson transportin e kryer me kamionë ose traktorë, në varësi të asaj që përdoret, dhe kryesisht nga largësia e lëndës së parë. Lënda e parë e tillë (biomasa) mund të transportohet gjatë gjithë vitit dhe

Figura 3. Pamja e peletave të përpunuara

varet nga disponueshmëria, megjithatë, lagështia që përmban ndikon në procesin e parë të punës, prerjen. Sipas procesit teknologjik, një lagështi e tillë nuk duhet të kalojë më shumë se 15%, prandaj gjatë transportit zakonisht planifikohet që lënda e parë të thahet në mënyrë natyrale dhe pothuajse të gjitha bimët të kenë hapësirë të mbuluar në zonën ku kryhet tharja e parë.

Pas analizave për territorin e Maqedonisë mund të vendosen makineri të ndryshme, të cilat janë shumë të përshtatshme për kapacitete më të vogla individuale, i ashtuquajtur biznes familjar që do të funksiononte herë pas here gjatë vitit, dhe çmimi i tyre nga fabrikat kineze, vetëm pajisjet, do të kushton rreth 4 mijë euro me kapacitet prodhues rreth 30 ton peleta dhe briketa në vit. Analiza e përgjithshme tregon se në Maqedoni ka rreth 900.000 metra kub lëndë të parë për briketa dhe peleta. Momentalisht, shfrytëzimi është maksimum deri në 10%, por as për këtë nuk kemi të dhëna të sakta. Angazhimi që ky proces prodhimi të mos afirmohet është krejtësisht i gabuar, sepse sipas standardeve ndërkombëtare, nga rreth 2,5 - 3 tonë lëndë e parë fitohet një ton peleta, e cila nëse përqindja e shfrytëzimit të lëndës së parë në territorin e Republikës së Maqedonisë rritet, do t'i plotësojë plotësisht nevojat e veta, gjë që do të ndikojë pozitivisht ekonomikisht në bilancin energjetik në amvisëri dhe industri. Nga ana tjetër, në vend kemi subvencione për blerjen e stufave me peleta për amvisëri dhe nuk kemi mbështetje të synuar për blerjen e makinerive për prodhimin e peletave. ●

Si të ushqejmë bagëtinë në verë që të mos kemi humbje të mëdha

Në periudhën e verës është më mirë të jepet ushqimi më cilësor, në orët e mbrëmjes dhe të mëngjesit kur është më freskët dhe kur kafshët kanë oreks të zmadhuar.

Prodhimi blegtoral varet tërësisht nga ushqimi cilësor për të arritur rezultatet e nevojshme të prodhimit. Por në ditët e nxehta të verës, kafshët humbin oreksin dhe ulin performancën e tyre prodhuese, prandaj është e nevojshme të merren masat dhe hapat e nevojshëm për t'i ndihmuar që të kapërcejnë më lehtë vapën e verës dhe të mos ulet në mënyrë drastike prodhimi i qumështit të gjedhet qumështore.

- Në periudhën e verës është mirë të jepet ushqimi më cilësor. Nëse flasim për mbarështuesit e lopëve

qumështore, është më e rëndësishme që ata të përdorin bar të thatë me cilësi më të mirë. Do të përpunohet më mirë sepse ka më pak fibra të papërpunuara. Në përgjithësi, sipas kushteve në vend, është kositja e dytë që ka më shumë proteina dhe më pak fibra të papërpunuara. Pra, kositja e dytë duhet të përdoret si bazë në pjesën kabaste dhe të jepet koncentrat me sa më pak fibër të papërpunuar, nëse tashmë janë duke dhënë, dhe normalisht duhet të përipiqen të bëjnë silazh për çdo vit në vijim, të destinuara për periudhën e verës të jetë e që ketë sa më pak fibra e papërpunuar. Mos mblidhet misër në fazën e dyllit ku ka një përqindje të lartë të fibrave të papërpunuara, sepse ripërtypësi e ka të vështirë ta trajtojë atë. Me shtimin e fibrave të papërpunuara në vakt, rritet edhe koha e tretjes dhe rritet temperatura e kafshëve, në të cilën aktivizohet një mekanizëm ftohës për këtë arsye, që do të thotë se humbasin energjinë për ftohje dhe tretje. Me këtë, një pjesë e energjisë së ushqimit automatikisht shpenzohet për ftohje dhe tretje, e jo për prodhimin e qumështit, dhe si rezultat, prodhimi i qumështit zvogëlohet shpejt, thotë profesor doktor Sreçko Gjorgjievski nga Fakulteti i Shkencave Bujqësore dhe Ushqimit nga Shkupi.

Në verë, gjatë valëve të të nxehtit, dihet se qumështi i lopëve ulet. Nëse për dy ose tre ditë regjistrohet rendiment i reduktuar i qumështit, atëherë mund të presim që lopa të kthehet në gjendjen normale për sa i përket prodhimit të qumështit për rreth pesëmbëdhjetë ditësh në rast se kushtet e motit përmirësohen.

- Variacionet e tilla duhet të pranohen, por është e rëndësishme të zbatohen rekomandimet praktike që aplikohen edhe në vende të tjera ku përballen me goditje të tilla të nxehtësisë si futja e ventilatorëve në stalla, si dhe mikrosperkatësit e ujit për uljen e temperaturës. E gjithë kjo duhet bërë sepse ftohja e lopëve u rrit menjëherë oreksin, i cili ulet me rritjen e temperaturës. Tek lopët, madje ndodh që të humbin peshë, sepse nuk mund të konsumojnë ushqim sa duhet për shkak të nxehtësisë, për shkak të humbjes së oreksit. Kjo

nuk është gjë e tmerrshme që do të humbasë peshë dhe nuk është e tmerrshme nëse në një periudhë kaq të nxehtë zvogëlohet prodhimi deri në 20%, thotë profesori i për ushqimin në blegtori Gjorgjievski.

Ndryshimet klimatike me dukuri të tilla ekstreme të valëve të të nxehtit janë realitet. Kjo nënkupton se fermerët duhet të përshtaten në ç'periudhë të ditës do t'u jepet bagëtive.

- Në të gjithë botën, gjatë ditëve të nxehta të verës ndryshon teknika e të ushqyerit. Gjatë periudhave të ftohta të ditës, herët në mëngjes dhe vonë në mbrëmje, jepet një sasi më e madhe ushqimi. Mundësisht gjatë orëve të ngrohta të ditës është e mundur të jepet ushqimi më cilësor i koncentruar. Edhe pse shumë ferma kanë racione të përziera të përgatitura me rimorkio mikser në të cilat foragjeret përzihen dhe homogjenizohen dhe është e vështirë të bëhet, është e mundur të bëhen modifikime të caktuara në racion dhe të jepet koncentrat kur është më ngrohtë. Mos prisni sukses 100%, por në çdo rast, nuk duhet t'i lini kafshët pa ushqim gjatë gjithë asaj periudhe të nxehtësisë gjatë ditës. Ushqimi në përgjithësi duhet të jetë i disponueshëm për kafshët dhe i kombinuar me ventilatorë dhe spërkatës uji mund të zvogëlojë shumë ndikimin negativ të stresit të

nxehtësisë. Është e rëndësishme që vakti të jetë më i pasur me energji gjatë verës dhe më i pasur me proteina dhe lëndë të tjera ushqyese. Ky është një rekomandim sepse ne e dimë që bagëtitë do të hanë më pak ushqim për shkak të nxehtësisë, por të paktën do të marrin lëndët ushqyese në sasinë e përafërt që kërkohet nga standardet. Në këtë mënyrë, reagojmë menjëherë ndaj uljes së oreksit të kafshëve. Pavarësisht se

për çfarë lloji të bagëtisë bëhet fjalë, kjo sigurisht që do të japë rezultate pozitive. Nuk duhet të jetë më shumë se 10% rritje e energjisë dhe proteinave në ushqim, por çdo gjë nën këtë përqindje në përgjithësi zbut efektet negative të valëve të të nxehtit, shton Gjorgjievski.

Këto lloj kushtesh stresuese me ndryshime të mëdha të temperaturës kontribuojnë në rënien e imunitetit të kafshët, prandaj ekspertët rekomandojnë t'i kushtohet vëmendje dozës së vitaminave.

- Rritja e metabolizmit kërkon edhe marrjen e shtuar të substancave, gjë që është normale. Ushqimi plotëson nevojat e kafshëve nëpërmjet standardeve. Kur themi se çdo gjë duhet zmadhuar, nënkuptohet se duhet të rriten dozat e vitaminave dhe mikroelementeve, vetëm për masën adaptive për të zbutur ndikimin negativ. Të gjithë parametrat duhet të rriten me 7-8%. Është e pranueshme të kesh humbje, por është e pranueshme të mos ndërmarrësh veprime dhe të mos planifikosh diçka. Përgjithësisht pranohet se rendimenti i qumështit do të zvogëlohet gjatë verës, diçka që ka qenë e pranishme edhe më parë, por ne duhet të bëjmë gjithçka që duhet për të ofruar ushqim cilësor dhe kushte më të mira për bagëtinë, tha profesori Sreçko Gjorgjievski.

Kalendar bletar për majin dhe qershorin

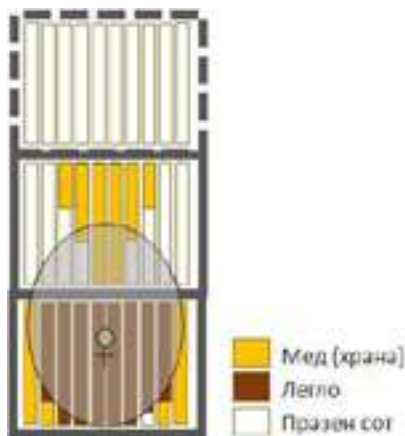
Në maj dhe qershor familjet e bletëve arrijnë kulmin e zhvillimit të tyre. Në familjet e bletëve të zhvilluara mirë, pas rrotullimeve të trupave, shtrati vazhdon të zgjerohet në sipërfaqe gjithnjë e më të mëdha dhe ato që janë në zhvillim të vonshëm gradualisht hyjnë në fazën e zhvillimit intensiv.

Fotografia: Grumbullim natyror i bletëve në pemë ulliri

Autorë: mr. Borçe Pavllov
prof. dr. Aleksandar Uzunov, Fakulteti i Shkencave bujqësore dhe ushqimit Shkup (UKEM)

Në maj bletarët i kanë duart plot. Për sa kohë që kushtet atmosferike janë të favorshme, natyra ofron një bollëk poleni dhe nektari. Më pas, familjet e bletëve zhvillohen intensivisht dhe bëhen gjithnjë e më të shumta me bletët. Në disa rajone, maksimumi i zhvillimit është arritur tashmë në këtë muaj.

Skica: Gjendja e familjes bletare në maj

PUNA E BLETARIT NË DHE RRETH KOSHERES

Në këtë muaj dhe muajin e ardhshëm, familjet e bletëve arrijnë kulmin e zhvillimit të tyre. Te familjet e bletëve të zhvilluara mirë, pas rrotullimeve të trupave, shtrati vazhdon të zgjerohet në sipërfaqe gjithnjë e më të mëdha dhe ato që janë në zhvillim të vonshëm

Слива „Џанка“ (*Prunus cerasifera* Ehrh.)
Див костен (*Aesculus hippocastanum* L.)
Глуварче (*Taraxacum officinale* Web.)*
Мајчина душица (*Thymus* spp.)*
Маслодајна репка (*Brassica napus* var. *oleifera*)
Јаболка (*Malus domestica* B.)
Багрем (*Robinia pseudoacacia* L.)
Жалфија (*Salvia officinalis* L.)
Драка (*Paliurus spina christi* Mill.)
Бела детелина (*Trifolium repens* L.)*

Tabela 8: Periudha e përafërm për lulëzim në disa bimë mjaltëmbajtëse në maj

* ylli tregon lulëzim të shumëfishtë gjatë një stine

	Prill	Maj	Qershor
Слива „Џанка“	■	■	
Див костен	■	■	
Глуварче		■	■
Мајчина душица		■	■
Маслодајна репка		■	■
Јаболка		■	■
Багрем		■	■
Жалфија		■	■
Драка		■	■
Бела детелина		■	■

gradualisht hyjnë në fazën e zhvillimit intensiv. Numri i bletëve mjaltëdhënëse në koshere është vazhdimisht në rritje, gjë që është një tregues i periudhës së grumbullimit të familjeve të bletëve. Në familjet e bletëve që tashmë kanë “hyrë” në disponimin e turmës, shfaqen çaurë përgatitorë (“këmbanat”) përgjatë skajeve të kornizave me pjellë, në të cilat mbretëresha më vonë do të lëshojë vezë që do të zhvillohen në mbretëresha.

Fotografia: Familje blete me disponim intensiv grumbullimi

PUNA NË KOSHERE NË MAJ

Gjatë kësaj periudhe, në shumicën e rajoneve përfundon kullotja e panxharit të vajit dhe e akacies, kështu që organizohet heqja e parë e mjaltit të tepërt (nëse ka). Gjatë muajve maj dhe qershor, pas përfundimit të kullotës së akacies, kullota livadhore është më e rëndësishmja dhe më e përhapura. Gjatë kësaj periudhe, bletari duhet t'i kushtojë vëmendje të veçantë parandalimit të grumbullimit.

Kornizat jocolësore (të errëta, të deformuara dhe të vendosura jo si duhet) duhet të nxirren nga kosheret dhe të shkrihen, kurse njëkohësisht të zëvendësohen me korniza të tjera.

Peshorja bletare duhet të kontrollohet vazhdimisht këtë muaj, që bletari të jetë i informuar për atë se çfarë do të ndodhë rendimentin e nektarit dhe

intensitetin e kullotës. Gjatë kullotës intensive, bletëve u nevojitet hapësirë e lirë për vendosjen e nektarit. Prandaj, duhet të kontrollojnë kohë pas kohe kornizat dhe, nëse duhet, të zgjerohen, me shtimin e kornizave të reja ose të tjera. Mungesa e hapësirës për shpërndarjen dhe magazinimin e nektarit mund të çojë në zvogëlim të mbledhjes së nektarit dhe zvogëlim të rendimentit të mjaltit.

Për shkak të bollëkut të polenit në natyrë, ky muaj është një kohë e shkëlqyer për prodhimin e tij. Por në kushtet e rendimentit të mirë të nektarit, kur në koshere prodhohet mjaltë e tepërt, duhet pasur parasysh se prodhimi i polenit mund të ndikojë negativisht në prodhimin e mjaltit.

Maji është një muaj i shkëlqyer për të organizuar prodhimin e qumështit mbretëror, sepse kolonitë e bletëve janë të zhvilluara dhe me shumë bletë punëtore që marrin pjesë në ushqimin e një numri të madh larvash. Por ngjashëm me prodhimin e polenit, prodhimi i qumështit mbretëror mund të ndikojë negativisht në prodhimin e mjaltit. Për këto arsye, bletari duhet të jetë racional dhe të vendosë nëse në këtë periudhë do të përdorë familjet e bletëve për prodhimin e qumështit mbretëror apo për prodhimin e mjaltit.

Për shkak të bollëkut të shtratit, bletëve dhe tronëve të pjekur seksualisht, maji është një muaj i shkëlqyer për prodhimin e mbretëreshës dhe për formimin e bërthamave dhe inseminuesve. Kur bletari prodhon mbretëreshat e

para të fekunduara, fillimisht duhet të zëvendësojë mbretëreshat jo cilësore në familjet e bletës, sepse nuk kanë dobi në bletore, kurse me të tjerat mund të formojë bërthama, familje të reja blete etj. Kur temperaturat rriten, duhet të sigurohet ajrimi i duhur duke hapur kapakët ndihmës të koshereve dhe sirtarët e dyshemeve rrjetë duhet të hiqen. Në rajonet më të ngrohta, heqja e sirtarëve mund të bëhet në muajin e mëparshëm.

PUNA ME BLETËT NË QERSHOR

Si edhe muaji i kaluar, edhe qershori është një muaj i mbushur me aktivitete të shumta në bletore. Kolonitë e bletëve arrijnë maksimumin në zhvillimin e tyre dhe kosheret janë të stërmbrushura me bletë. Bimësia është e harlisur, ka një bollëk nektari dhe poleni. Lulëzojnë bimët e egra, por edhe bimët e kultivuara, si tërfili, facelia etj. Aktivitetet e bletarëve në këtë muaj kanë për qëllim shfrytëzimin sa më të mirë të kushteve të favorshme për marrjen e produkteve të bletës. Ata bletarë që nuk kanë shfrytëzuar kullotën nga pemët frutore, panxhari vajor dhe akacia, këtë muaj kanë mundësi të organizojnë heqjen e parë të mjaltit të tepërt nga familjet e bletëve, si dhe të prodhojnë produkte të tjera të bletëve, prodhimin e mbretëreshave, bërthamave dhe tufat e reja.

Në këtë muaj, familjet e bletëve arrijnë maksimumin e tyre biologjik në zhvillim për sa i përket sipërfaqeve nën pjellë dhe numrit të bletëve. Në familjet e forta të bletëve, pjellja zakonisht shpërndahet në tetë deri në dymbëdhjetë korniza (Langstroth-Ruth). Vullneti i vrullshëm që shfaqet në prill dhe maj në rajone të caktuara është i pranishëm edhe këtë muaj, por me intensitet të reduktuar. Tronët janë të pranishëm në numër të madh, kushtet e motit janë kryesisht të qëndrueshme, gjë që përbën mundësi ideale për të prodhuar mbretëresha të fekunduara cilësore. Pas arritjes së maksimumit të zhvillimit, nga mesi i muajit në disa rajone më të ngrohta dhe më të thata, vërehet një rënie graduale e sipërfaqeve nën pjellë dhe e numrit të bletëve, kryesisht për shkak të zvogëlimit të burimeve të nektarit dhe, sidomos, të polenit. Në fund të qershorit, mbeturinat e trutovës zvogëlohen ndjeshëm, dhe në rajonet më të ngrohta dhe më të thata shumimi i tij madje mund të ndalet. Ulja e numrit të bletëve dhe mbeturinave në familjet e bletëve në një masë të caktuar mund të ndodhë edhe nga të a.q. bllokimi i mbretëreshës, si rezultat i marrjes intensive të nektarit dhe sasisë së ruajtur të mjaltit në pjellore. Njëkohësisht, gjatë kësaj periudhe rritet ndjeshëm

popullata e rriqës (V. destructor) në familjet e bletëve.

Thuhet se qershori është “muaji i mjaltit dhe i tufave”, prandaj aktivitetet në bletore fokusohen kryesisht në sigurimin e kushteve optimale për prodhimin e mjaltit dhe në formimin dhe kultivimin e bërthamave. Gjatë kësaj periudhe, bletari me ndihmën e peshores “bletari” duhet të monitorojë vazhdimisht intensitetin e kullotjes dhe sasinë e nektarit të futur. Bletët duhet të kenë gjithmonë hapësirë të mjaftueshme për të ruajtur nektarin e mbledhur. Prandaj, familjet e bletëve duhet të kontrollohen herë pas here dhe, nëse është e nevojshme, të shtohen koshere të reja (gjysmë). Pasi ka mbaruar kullotja dhe mjaltit është “pjekur” (kur në kornizat e mjaltit më shumë se 60% e qelizave janë të mbuluara me kapak dylli) mund të filloni të hiqni mjaltin e tepërt nga kosheret.

Ka disa mënyra për të hequr mjaltin nga kosheret, por më të përdorurat janë: kornizë për kornizë me një furçë “bletari”, duke vendosur “të ikur” midis kornizës për pjellim dhe asaj për mjaltë, ose duke përdorur ventilatorë për të hequr bletët nga korniza e mjaltit. Metoda më e përdorur është heqja e mjaltit kornizë për kornizë duke përdorur një furçë “bletarie”, ku bletët fillimisht shkunden nga korniza, pastaj bletët e mbetura hiqen me furçë dhe korniza vendoset në një trup bosh ose bërthamë në të cilën bletët nuk kanë qasje.

Mjalti mund të hiqet edhe duke vendosur të ashtuquajturat “të ikur” midis kornizës së mbarështimit dhe kornizës së mjaltit gjatë ditës së mëparshme, kurse kornizat e mjaltit hiqen të nesërmen. Gjatë kësaj kohe, bletët e ndjejnë mbretëreshën dhe kornizën e mbarështimit dhe gradualisht largohen nga korniza e mjaltit, pa mundur që të kthehen.

Gjithashtu mund të përdorni pompë që i nxjerr bletët nga kosherja në një kohë shumë të shkurtër. Për të shmangur kalimin e mbretëreshës në kornizën e mjaltit, në metodën e dytë dhe të tretë, është e nevojshme të përdoret një rriqet mbretëreshë midis kornizës për mbarështim dhe kornizës së mjaltit. Pas centrifugimit të mjaltit, kornizat e mjaltit kthehen në kolonitë e bletëve. Është më mirë që ta bëni këtë në gjatë perëndimit të diellit ose në mbrëmje, në mënyrë që të mos irritoni bletët në koshere dhe ndoshta të parandaloni grabitjen midis familjeve të bletëve. Pas heqjes së mjaltit të tepërt, nëse nuk pritet një kullotë tjetër mjalti në vendndodhjen ekzistuese, bletët mund të përgatiten dhe transportohen në një vend të ri ku pritet prodhim më i bollshëm nektari ose mjalti. ●

Fotografia: Kapës i jashtëm i polenit

Djathërat e famshme italiane burata prodhohen edhe në Maqedoni

Vajzë nga qyteti u shpërngul në fshat, filloi të ruajë lopë dhe tani me një pjesë të qumështit së bashku me mjeshterin e vetëm për burata prodhojnë specialitete me vlerë të shtuar në bulmetoren e vogël familjare në fshatin e Shkupit, Rzhaniçino

Shkrirje midis dy botëve krejtësisht të ndryshme, një kthesë nga jeta e qytetit dhe adrenalina në një jetë paqësore në fermë. Kështu e fillojmë rrëfimin e një kthesë shumë interesante jetësore të të resë Zorica Dimovska Elsaadi nga fshati Rzhaniçino. Ajo e kaloi gjithë jetën e saj si një vajzë qyteti pa asnjë kontakt me bagëtinë. Daljet e mbrëmjes në qytet, stili i jetesës me adrenalinën e motoçiklistit, puna në një kazino në Afrikën e largët, dhe vetë e shpallur si një nga femrat më të mira në vend që luajnë poker nga Federata Maqedonase e Pokerit, së fundmi mund ta takoni nëpër kryeqytet, por adresa dhe profesioni i saj janë një shndërrim i plotë. Tani Zorica ka 15 lopë, apartamentin e qytetit e ndërroi me një shtëpi në Rzhaniçino, ku jeton me familjen e saj dhe zgjodhi si biznes dhe profesion blegtorinë dhe prodhimin e produkteve interesante të qumështit me vlerë të shtuar.

- Prej vitit 2014 kam filluar fillimisht duke blerë një lopë dhe të gjithë ata që më njohin menduan se si do të mbaj lopë kur nuk kam prekur kurrë bagëti në jetën time. Në atë kohë kishte kredi për vetëpunësim në vlerë prej 3 mijë eurosh. Ato ishin vetëm për materiale repro, dhe përveç kësaj vendosa të blej një lopë dhe të filloj ngadalë ta bëj këtë punë. Që

atëherë jam regjistruar si fermer individual dhe gradualisht kam arritur në 15 lopë. Ne kishim hambarin në shtëpi dhe vendimi ishte midis rritjes së derrave, pulave apo lopëve. Kryesisht vendimi përfundimtar ra mbi lopët sepse pashë që do të më vinte një baxho dhe do të merrte të gjithë qumështin nga dera e përparme sepse nuk ndihem gati të shkoj të kërkoj një vend për atë që do të prodhoj, thotë Zorica Dimovska.

Lopët janë të racës Holshtajn, për të cilën ende blihet një pjesë e ushqimit të nevojshëm, ndërsa një pjesë e prodhon vetë

në arat që ka ku ka mbjellë jonxhë. Në këtë mënyrë, thotë ai, duke

u kombinuar, mund t'i jepet fund çmimeve përgjithësisht të ulëta të blerjes që ekzistojnë në vend për blerjen e qumështit të papërpunuar. Prej disa vitesh, në një pjesë të oborrit, një objekt i vogël e ka përshtatur si baxho të vogël të pajisur me të gjitha kushtet e nevojshme higjienike dhe të regjistruar në Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë si operator i ushqimit të kafshëve me mundësi shitjeje nga pragu i shtëpisë, pas së cilës historia e saj e jetës merr një kthesë krejtësisht të re.

E kuptuam se sado që tëa paguajnë qumështin, është pak fitimprurëse nëse dëshiron të kesh biznesin tënd nga i cili të duhet diçka dhe të fitosh. Si rrjedhim filloi të mendohej për një opsion me një minibulmetore për të kërkuar një model për të dalë me produkte me vlerë të shtuar. Ideja ime kryesore ishte të nisja prodhimin e djathit sipas një recete tradicionale siç bëhet zakonisht në vendin tonë me shtimin e disa bimëve aromatike për ta pasuruar atë. Në kërkim të ideve, partneri im rastësisht takoi mjeshterin e vetëm të buratas në vend dhe më gjerë, dhe sikur rrugët tona ishin të destinuara të kryqëzoheshin dhe filloi historia e prodhimit të buratas në vend, thotë Zorica Dimovska.

Vullnet Kuçi, i riu pukjan që zgjodhi vendlindjen për të realizuar ëndrrën e tij

Turizmi në Shqipëri ka një vëmendje të shtuar vitet e fundit në të gjitha drejtimet dhe zingjirët e shërbimeve që ky sektor përfshin. Kjo ka nxitur angazhimin e shumë të rinjve dhe zbulimin e element-

eve të reja, të cilët kanë krijuar një impekt të madh në zona të ndryshme ku ata banojnë.

I tillë është dhe i riu nga Puka, Vullnet Kuçi ku prej 7 vitesh angazhohet në fushën e turizmit duke dhënë një kontribut të çmuar në zhvillimin e mëtejshëm të saj në zonën e Pukës.

Si fillim në iniciativë me disa miq të tij krijuan Discover Puka, një faqe në rrjetet sociale për promovimin e zonës dhe ofrimin e guidave lokale kryesisht në Pukë dhe më pas në projekte të tjera sipërmarrëse, siç është hapja e Bujtinës "N'Konak Guesthouse" së bashku me familjen e tij.

Ai shprehet: "Në fillimet e mia kur u riktheva në Pukë ishte e vështirë të flisje për turizmin pasi të rinjtë ishin larguar dhe turizmi në përgjithësi ishte një sektor në fillimet e tij në zonë. Duke qenë se turizmi

qëndronte në hije, bashkëpunimet ishin të pakta. Vetëm organizatat lokale që kishin eksperiencë në sektorë pak a shumë të ngjashëm, na ndihmuan fillimisht me trajnime, aktivitete për shkëmbimin e eksperiencave dhe baza të ndryshme materiale për markimin e shtigjeve. Shoqata AgroPuka ishte partneri kryesor në zonë që mbështeti iniciativat e mia dhe u bë një

PRODHIMI I PARË DHE I VETËM I DJATHIT TË FAMSHËM BURATA NË VEND

Të jesh i pari dhe unik në treg me produktin e vet është një avantazh i madh dhe punë e dëshirueshme për çdo prodhues, kështu që kur Zorica Dimovska takoi mjeshtrin Vllado Ruzhin, ajo e dinte se kjo mund të ishte një histori suksesi. Kishte lëndë të parë cilësore qumështi dhe mjeshtri gjatë një vizite te të afërmit e tij në Palermo të Italisë, ku është shtëpia e Buratës, pati një mundësi unike të mësonte sekretet e prodhimit të këtij djathi të veçantë, sekretin e recetës që ruhet si sytë në kokë. U deshën vite dhe shumë udhëtime për të mësuar të gjitha sekretet se si të bëhej ky lloj djathi, por në fund gjithçka ia vlente. Tani ai ka teknologjinë e plotë dhe tashmë po operon me sukses prodhimin e, siç shpjeguan ata, prodhimin e një mbështjelljeje mocarela të mbushur me stracatela qumështi që në fakt në një farë mënyre përfaqëson vetë buratën.

- Tashmë gjithë prodhimin e buratas dhe maskarpones e bën mjeshtri Ruzhin, me

të cilin kemi këtë bashkëpunim. Njëkohësisht po mësoj edhe procesin dhe tani për tani po ec mirë nën mbikëqyrjen e tij dhe në të ardhmen do ta prodhoj vetë lloj djathi. Në të ardhmen, përgjegjësia dhe sekretin e tij mbetet zotërimi i fermentimit dhe shtamet e qumështit të bakteve që përdoren për të marrë këtë lloj produkti dhe planifikoj të filloj dalëngadalë të sjell qumësht të papërpunuar në dyqan, si dhe gjizë të freskët të pasuruar me kakao, që do të jetë diçka e re në tregun tonë, shton Dimovska.

Këto lloje djathi në Itali bëhen sipas recetave tradicionale dhe ndryshe nga llojet tona përgjithësisht të kripura të djathit, ato janë neutrale ndaj kripës edhe djathi maskarpone konsumohet me tortë. Në mënyrë që shija të rrumbullakoset plotësisht dhe të kapet plotësisht, ata kanë mbjellë edhe një lloj borziloku italian që ka aroma më të forta se i yni dhe i shërbyer së bashku me domate të vogla sheri, vaj ulliri dhe pak kripë deti e bëjnë eksperiencën e kësaj delikatesë unike. Në Itali, në Palermo, ku bëhet zemra e këtij lloj djathi, paguhet 90 euro për 300 gramë, sa është

pesha e një topi. Industria është përpjekur të bëjë burata, por sipas njohësve bëhet fjalë për dy shije krejtësisht të ndryshme. Tani për tani, historia e djathit burata nuk është planifikuar të jetë e madhe, por të jetë diçka e re dhe ekskluzive për tavolinat e hoteleve dhe restoranteve të famshme, si dhe për gustatorët e vërtetë. Një avantazh i madh është se ky lloj djathi nuk është i kripur, prandaj është mjaft i përshtatshëm nga pikëpamja shëndetësore.

ÇFARË ËSHTË BURATA

Industria italiane e djathit i ka dhënë botës shumë produkte të preferuara të qumështit si mocarela, rikota, dhe gorgonzola. Por perla e vërtetë në koleksionin italian të djathit është varieteti burata, i cili tani gjendet edhe në prodhimin maqedonas. Ky është një djathë i freskët i bazuar në qumësht dhe krem qumështi. Ato janë bërë në formën e një qese të vogël të veçantë me një strukturë solide mocarela, zgavra e brendshme e së cilës është e mbushur me një masë qumështi kremoze delikate të llojit stracatela. ●

dere e hapur për të krijuar aktivitete dhe nisma që i shërbenin turizmit”.

Pasioni për të zbuluar atraksione të reja dhe dëshira për të pasur sa më shumë turiste në zonë nxiti Vullnetin dhe grupin e tij që të krijonte shtigje të reja dhe t'i promovonte ato tek vizitorët. Disa nga shtig-

jet me të njohura janë Maja e Murgës, Shkëmbi i Zanave, Mali i Krrabit, Shpella e Kaurit, etj.

Vullneti është me profesion ekonomist por gjithmonë e gjejmë të

përfshirë në projektet që kanë lidhje me turizmin dhe zhvillimin rural në rrethin e Pukës. Ai shprehet se “ Jam ilumtur që pas 7 viteve eksperiencë shoh rreth vetes më shumë të rinjë të përfshirë në turizëm, të cilët kanë krijuar bujtina të reja, aktivitete dhe guida lokale. Duke i parë kështu si partner të suksesshëm për zhvillimin e Pukës si një destinacion premtues turistik”.

Vullneti gjithashtu është certifikuar dhe angazhuar si trajner në fushat e biznesit, zhvillimit rural dhe turizmit, si dhe Start-up të ndryshme. Dy vitet e fundit Vullneti është bërë pjesë e shoqatës AgroPuka, në pozicionin si agjent i zhvillimit lokal në projektin e mbështetur nga Bashkimi Evropian “Rural You” dhe më pas si operator në Projektin “Ruralbania” i financuar nga Agjencia Italiane e Bashkëpunimit, AICS. Por gjithashtu ai ka kontribuar në nismat rinore dhe krijimin e aktiviteteve lokale, nga ku mund të përmendim “Aromë Fshati”, festë lokale organizuar për herë të parë vitin e kaluar në fshatin Qelëz, njësi administrative Qelëz, Bashkia Pukë, në kuadër të projektit të mbështetur nga We Effect. ●

Zjarri në luftën kundër barërave të këqija, sëmundjeve kërpudhore, baktereve dhe insekteve

Trajtimi termik me djegien e barërave të këqija dhe dezinfektimi me nxehtësi janë masa agroteknike të qëndrueshme dhe miqësore me mjedisin

Largimi i barërave të këqija është një teknikë e patentuar nga John Craig në 1852 në Arkansas, SHBA. Duke përdorur lëndë djegëse natyrore, kjo teknikë gjeti aplikim më të madh në periudhën 1940-1950, por atëherë problemi ishte se nafta dhe benzina ishin shumë të shtrenjta dhe ndotëse. Një pikë kthese vjen pas disponueshmërisë së gazit të lëngshëm të naftës LPG. Që nga vitet gjashtëdhjetë të shekullit të kaluar, llogaritet se vetëm në SHBA rreth 15 mijë makineri e përdornin këtë teknikë, ndërsa në Evropë kjo teknikë përdorej në Holandë dhe Angli ekskluzivisht për zhveshjen e gjetheve të patates.

Teknika e djegies bazohet në zierjen e indeve të barërave të këqija. Gjatë trajtimit, koha e ngrohjes është mjaft e shkurtër për të shmangur karbonizimin e materialit bimor. Efekti i menjëhershëm i ngrohjes shkakton një zgjerim të papritur të plazmës qelizore, pas së cilës membrana e jashtme e qelizës shpërthen. Në këtë mënyrë ndërpritet qarkullimi i ushqimit ndërmjet qelizave, pas së cilës qeliza vdes dhe thahet brenda 2 deri në 3 ditë për shkak të avullimit nga qelizat e grisura.

Teknika e djegies së barërave të këqija nuk i djeg bimët e padëshiruara menjëherë pas trajtimit, por në pak minuta do të vihen re pjesë të errësuara dhe ndryshime në to, të cilat në pak ditë do të kthehen në zverdhje dhe tharje. Kjo është një teknikë që përdoret për të

domethënëse është se kjo pajisje e trajtimit termik mund të përdoret edhe në prodhimtarinë organike ku është një mjet i rëndësishëm pasi agjentët aktivë bëhen gjithnjë e më të kufizuar çdo vit. Kjo masë agroteknike mund të zbatohet në kulturat hortikulturore, e fushës, si dhe në frutikulturë dhe vreshtarinë.

PËRPARËSI TË TRAJTIMIT ME NGROHJE TË BARËRAVE TË KËQIJA

- zero mbetje
- shpejtësi e lartë në punë
- nuk kërkon traktor të fuqishëm
- praktike
- ekonomike
- ndikim i vogël mbi mjedisin jetësor

Vepron 3-4 javë më pas trajtimi duhet të përsëritet. Duhet të përdoret traktor nga 30 deri në 60 kilovatë i cili lëviz me shpejtësi mesatare 3-5 kilometra në orë.

eliminuar barërat e këqija, sëmundjet kërpudhore, bakteret dhe insektet e dëmshme pa përdorimin e pesticideve që kanë një efekt të dëmshëm në mjedis. Rrezatimi termik gjenerohet nga pajisje speciale si ndezësit e gazit. Trajtimi me flakë është një trajtim termik për të reduktuar praninë e bimëve të padëshiruara si në tokë, farat e barërave të këqija, sëmundjet kërpudhore dhe insektet, dhe përdorimi i gazit kontribuon në mos lirim të ndonjë lëndë toksike në atmosferë dhe as në çlirim të ndonjë mbetjeje në tokë ose në bimë. Ajo që është

Çdo orë, çdo pikë vaj, çdo kokërr farë, çdo qindarkë dhe çdo kalim ka rëndësi

E ardhmja në autokombajnat

Bujqësia është një nga aktivitetet më të vjetra. Si çdo prodhim, edhe bujqësia përpiket për zhvillim. Nga lëvrimi me dorë te punimi i tokës me makinë, nëpërmjet shpikjes së traktorëve dhe deri te makinat korrëse, bujqësia po përjeton përparim e saj si kurrë më parë. Për njeriun, ky përparim sjell produktivitet më të madh, rehati në punë, përpunim të përfunduar me cilësi të lartë, realizim të rendimenteve më të larta dhe përfundimisht fitime më të larta. Progresi i radhës është i fokusuar në zhvillimin e makinerive inteligjente dhe zbatimin e teknologjive që do të kontribuojnë në fitime më të larta me kosto më të ulëta. Kufiri i zhvillimit të makinerive të karburanteve fosile është pothuajse i shteruar. Një prioritet re në zhvillim mund të pritet me kalimin nga burimet fosile në burimet e rinovueshme të energjisë, ku energjia elektrike tani duket të jetë më premtuese.

Prodhimi i sotëm bujqësor mund të thuhet me siguri se i përket epokës së prodhimit preciz. Me futjen e teknologjive të reja në bujqësi, si sensorë të ndryshëm, sinjale satelitore, sisteme të

fuqishme përpunimi për përpunimin e të dhënave, optikën, zbulimin në distancë, si dhe kulmin e zhvillimit të sotëm - inteligjencën artificiale, fillon një kalim në një dimension krejtësisht të ri në prodhimin bujqësor. Egjithë kjo teknologji që mbledh dhe përpunon të dhëna synon të na hapë sytë në një farë mënyre në menaxhimin bujqësor. Prodhimi në ajër të hapur konsiderohet si short, por sot, me teknologjinë që disponojmë, ky rrezik në prodhim është ulur në mënyrë drastike.

Shembull real i kompleksitetit të një makinerie bujqësore në kuptimin tekniko-teknologjik mund të shihet nëpërmjet prizmit të korrësve, pra kombajnave. Kërkesat e vendosura për kombajnat janë të shumfishta, duke filluar me kombajnën e korrjes në kohën optimale me ndërprerje minimale, duke ruajtur cilësinë e shkëlqyer të korrjes pa papastërti dhe në fund të procesit duke mbledhur të dhëna të vlefshme për çdo vend ku kryen korrje. Qëllimi kryesor i makinerive nuk është më vetëm lërimi i parcelës, mbjellja, plehërimi dhe korrja. Çdo kalim i makinës bëhet i vlefshëm në mbledhjen e të dhënave në terren. Të dhënat përpunohen më tej, ndonjëherë edhe në çast, në mënyrë që operacionet e punës dhe kostoja të bazohen në fakte dhe të dhëna konkrete. Të gjitha të dhënat e vëzhguara, pavarësisht nëse janë nga kombajna, droni apo ndonjë pajisje tjetër, tashmë mund të futen në platforma speciale të menaxhimit, një lloj qendre operacionale në të cilën kryhet përpunimi i mëtejshëm i të dhënave. Me teknologjitë dhe përvojën e sotme të

avancuar, fermerët mund të projektojnë prodhimin e tyre edhe me rendimente pak më të ulëta se zakonisht, por në kurriz të kostove të reduktuara, duke arritur kështu fitime më të larta edhe me rendimente më të ulëta.

Kur përpunohen rezultatet e të dhënave të mbledhura, formohen harta të caktuara me ndihmën e të cilave kryhet aplikimi i farës dhe plehut në mënyrë të ndryshueshme dhe më tej, kryhet teknologji e ndryshme e kultivimit të tokës me pjesë të ndryshme lidhëse të makinave. Me pak fjalë, synimi është që traktori të kthehet në një makinë të fuqishme me të a.q. tru që mund të njohë kushtet e nevojshme të parcelës për të optimizuar kohën e shpenzuar, farën, plehrat, kiminë dhe në fund çdo qindarkë të shpenzuar në të njëjtën kohë. Traktorët e sotëm tashmë i kryejnë këto operacione të përmendura me shumë sukses. Me përfshirjen e elektronikës, saktësia dhe saktësia, si dhe aftësitë e avancuara zgjerohen vit pas viti. Çfarë mund të pritet nga e ardhmja ne vetëm mund të supozojmë dhe parashikojmë.

Si të arrihen varietete të mollëve që tregojnë rezistencë gjenetike ndaj thatësirës dhe stresit prej saj

Tridhjetë e tri varietete të kërkuara të mollëve të vendosura në fushën e hulumtimit ku kontrollohet si është rendimenti i tyre në kushte të thatësirës, streseve prej saj të shkaktuara nga ndryshimet klimatike

Më së shumti thatësira, e më pas temperaturat e larta të verës, por edhe kushtet e tjera të motit si pasojë e ndryshimeve klimatike, kanë një ndikim të madh në prodhimin dhe kultivimin e mollëve, e cila ka një rëndësi të madhe në prodhimin bujqësor. Projekti i rezistencës së mollës – rezistenca gjenetike e mollëve ndaj stresit të nxehtësisë së thatësirës nëpërmjet formimit të asortimentit të rekomanduar për zonat e prodhimit në pjesën kontinentale të Kroacisë, i cili kryhet nga Fakulteti i Shkencave Agrobioteknike nga Osijeku në partneritet me Agjencinë Kroate për Bujqësinë dhe Ushqimin, duhet të zbusin ndjeshmërinë e këtij sektori.

Në shtetin tonë deri më tani nuk ka pasur asnjë kërkim të rëndësishëm që synon masat për përshtatjen e bujqësisë ndaj ndryshimeve klimatike, veçanërisht ndaj thatësirës dhe stresit të nxehtësisë, dhe e gjithë kjo lidhet me një bazë gjenetike, thotë udhëheqësi i projektit, prof. dr. Tomislav Vinković dhe shpjegon se rezultatet e këtij hulumtimi do të sjellin propozim për masa të përshtatshme që do të garantojnë përforsimin e kapaciteteve për zbatimin e tyre. Bëhet fjalë për tri masa.

1. Rekomandim për prodhim të sortimentit i cili është rezistent ndaj thatësirës dhe stresit të nxehtësisë.
2. Rekomandim për prodhim të sirtimentit i cili është rezistent ndaj sëmundjeve dhe dëmtuesve.
3. Identifikim i gjenotipeve superiore tolerante ndaj stresit të nxehtësisë dhe thatësirës.

CILAT VARIETETE JANË PËRFSHIRË NË HULUMTIM

Kur bëhet fjalë për përfshirjen e varieteteve për kërkime, qëllimi i projektit ishte përcaktimi i kriterëve për përzgjedhjen e tyre, ku në radhë të parë do të merrren parasysh nevojat e tregut, pastaj nevojat e fidanishteve që prodhojnë fidanët, dhe sigurisht edhe mendimet e vetë kopshtarëve. Duke ndjekur tendencat që lidhen me mbarëshkrimin e llojeve të frutave në BE, si dhe promovimin e varieteteve të reja në tregun e Bashkimit, nevojitet të përcaktohet se cilat varietete mund të merrren parasysh në një hulumtim të tillë. Për të përcaktuar ndikimin e kushteve agroekologjike në rritjen dhe

gjellorinë, ekzaminohen paralelisht varietetet që janë të hershme, mesatarisht të hershme dhe të vonshme në fruta. Hulumtimi përfshin kryesisht varietete që mund të gjenden aktualisht në treg dhe nuk janë ekzaminuar sa duhet nga institucionet e pavarura. Pas përcaktimit të kriterëve, u ngrit një plantacion eksperimental me 33 varietete mollësh. Këto janë aktualisht varietetet më tërheqëse dhe më të kërkuara në treg në Evropë. Varietetet që përfshihen në hulumtim: Allegro, Collina, Gala Schnitzer Schniga, Gala Schnico, Gala Dark Ann, Gala Galaxy, Galaval, Merkur, Reglindis, Bay 3341, Jeromine, Orion, Crimson Crisp Coop 39, Golden Smothee, Freya, Roats King Red delicious, Superchief Sandinge, Orion, Opal, Jonagold Novajo, Karneval, Santana, Red Topaz, Red Idared, Jonaprince, Pinova, Rozela, Sirius, Golden Delicious

Rush Coop 38, Braeburn Maririred, Braeburn Lochbuie, Granny Smith, Fuji Fubrax 8, како и Golden Delicious клон Reinders.

NGA SE VARET CILËSIA DHE SASIA E PRODHIMIT

Hulumtimi përfshin analiza të vetive morfologjike, pomoteknike në faza të ndryshme të zhvillimit. Gjithashtu kryhet një analizë molekulare e materialit bimor. Frutat nuk kanë mundësi të ndryshojnë mjedisin dhe për të mbijetuar duhet të përshtaten me kushtet negative në një mënyrë tjetër. Edhe pse konsiderohet se varietetet lokale të tjetërsuara arrijnë rezultate më të mira prodhimi në zonën e tyre të kultivimit, ndryshimet klimatike krijojnë kushte të reja abiotike që ndikojnë shumë në natyrë. Prandaj metodat e kërkimit gjenetik molekular janë një mjet shumë i dobishëm.

UDHËZUES PËR PRODHUESIT

Që rezultatet e këtij hulumtimi të jenë efektive, planifikohet që të shndërrohen në një udhëzues për kopshtarët dhe më tej, nëse është e nevojshme, do të organizohen tribuna dhe takime për t'i ndihmuar kopshtarët në lidhje me zbatimin e këtyre njohurive.

Burimi: www.agroklub.hr

Çfarë është planbiznesi për të cilin mund të aplikoni për 20 mijë euro gjatë gjithë vitit

Risi këtë vit është thirrja e hapur dhe mundësia bujqit të aplikojnë për mbështetje gjatë gjithë vitit, përkatësisht në atë moment ku do të jenë të përgatitur me të gjitha dokumentet dhe të vendosur të investojnë në modernizimin apo finalizimin e prodhimit të tyre bujqësorë

Autor:
Gjoka Danaillov
– këshilltar në
Agjencinë për
mbështetje të
zhvillimit të
bujqësisë

Programi i MBPU-së për vitin 2023 parasheh një numër të madh masash në mbështetje të bujqve, si pagesat direkte, Programi i zhvillimit rural, IPARD 3 dhe masa të tjera. Masat e MBPU-së për vitin 2023 u promovuan nga të gjitha institucionet e sektorit të bujqësisë, përfshirë edhe AMZHB-në, e cila gjatë muajit mars vizitoi të gjitha vendbanimet në shtet dhe i prezantoi të gjitha masat për mbështetjen e bujqësisë në takime grupore me bujqit. Në fillim të vitit 2023 u shpallën thirrjet për mbështetjen e mikro kantineve, si dhe përpunimin e produkteve bujqësore me origjinë shtazore dhe jo shtazore. Mbi 170 aplikime për nevojat e fermerëve u përgatitën nga këshilltarët e AMZHB-së pas thirrjeve për mbështetje të kantineve të verës dhe prodhuesve të ushqimit.

BUJQIT NË SUAZAT E PROGRAMIT PËR ZHVILLIM RURAL MUND TË APLIKOJNË PËR:

- blerje të mbretëreshave dhe koshereve të bletëve
- blerje të bagëtive
- mbjellje të vreshtave dhe pem-

- ishteve të reja
- plantacione shumëvjeçare me bimë aromatike dhe florë mjalti
- prokurim të traktorëve
- mekanizma lidhës
- vjelëse orizi
- tharëse orizi të lëvizshme
- blerje të pajisjeve për sistemin e ujitjes me pika
- pajisje për prodhimin e duhanit
- ndërtim të baxhove
- blerje të kapanoneve
- pajisje për lundrim dhe bujqësi "të zgjuar" në traktorët ekzistues
- investim në burimet e rinovueshme të energjisë.

Ndryshimi këtë vit në Programin e Zhvillimit Rural është thirrja e hapur dhe mundësia që bujqit të aplikojnë për mbështetje gjatë gjithë vitit, pra në atë moment kur ata janë gati me dokumentet e nevojshme dhe vendosin të investojnë në modernizim apo finalizim të prodhimit të tyre bujqësorë. Fondet për masën 113 "Mbështetje për nxitjen e prodhimit bujqësor" nga ky program zbatohen si ndihmë financiare e pakthyeshme për rritjen e qëndrueshmërisë së veprimtarisë bujqësore të fermave familjare.

Mbështetja mund të jepet në formën e paradhënies deri në 40% të vlerës totale të shumës së miratuar, ndërsa pjesa tjetër paguhet pas realizimit të investimit. Mbështetja e pakthyeshme e kësaj pjese realizohet nëpërmjet

një planbiznesi të miratuar nga AMZHR-ja, i cili duhet të parashikojë aktivitete investuese për modernizimin e ekonomisë bujqësore për një periudhë maksimum trevjeçare nga data e miratimit të mbështetjes. Shuma e mbështetjes për këtë pjesë mund të jetë deri në 1.200.000 denarë. Mbështetja u jepet fermave familjare që nuk ishin përfutuese të programeve për mbështetje financiare të zhvillimit rural në përputhje me Ligjin për Bujqësi dhe Zhvillim Rural. Nëse qëllimi i investimit në përputhje me planin e biznesit të miratuar parashikon përpunimin e produkteve bujqësore, përfutuesit e kësaj mase duhet të regjistrojnë aktivitetin në Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë pas realizimit të investimit. Njësitë bujqësore që janë përfutuese të programit IPARD për të njëjtin lloj investimi (ndërtim, pajisje dhe shërbime) nuk mund të jenë përfutuese të mbështetjes financiare të kësaj mase.

Duhet theksuar se këshilltarët e AMZHB-së, si më parë, janë në dispozicion të fermerëve për të gjitha nevojat e tyre për informacion dhe aplikim për programet e MBPU-së.

Gjatë muajit shtator është bërë vizitë e Bordit të drejtorëve dhe Komitetit zgjedhor të Organizatës suedeze për zhvillimin e We Effect.

Vizitë e Bordit të drejtorëve të We Effect në drejtim të përforcimit ekonomik të fermerëve dhe zhvillimit të mjediseve rurale

Në kuadër të vizitës, përfaqësuesit e We Effect realizuan takim me ministrin e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Menaxhimit të Ujërave, Ljupčo Nikollovski dhe Ministren e Punës dhe Politikës Sociale, Jovana Trenchevska, ku drejtpërdrejt u njohën me aktivitetet që Federata Kombëtare e Fermerëve zbaton me dy ministritë, si partneri socio-ekonomik i të dy institucioneve dhe me të cilin është nënshkruar Deklarata për përmirësimin e statusit ekonomik dhe social të grave në zonat rurale.

Në vetë takimin në Ministrinë e Bujqësisë u diskutuan rezultatet e përbashkëta të arritura ndërmjet Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ujërave dhe Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale dhe NFF-së, të cilat u mbështetën nga We Effect. Janë arritur rezultate të rëndësishme në drejtim të përmirësimit të statusit ekonomik dhe social të grave rurale nëpërmjet mbështetjes financiare për zhvillimin e aftësi

të tyre sipërmarrëse dhe heqjes së kriterëve diskriminues të aplikimit. Është bërë përparim serioz në bashkëpunimin e përbashkët, që pas 30 vitesh për herë të parë fermeret e regjistruara të kenë të drejtën e shfrytëzimit të pushimit të lindjes gjatë periudhës nëntë mujore derisa kujdesen për të porsalindurit e tyre. Vendosja e zgjidhjes sistematike të skemave shkollore nëpërmjet Programit për blerjen e frutave dhe perimeve të freskëta, në mënyrë që në shkollat dhe kopshtet fëmijët të marrin një ushqim të lehtë të llojeve të ndryshme të frutave të prodhuara në Maqedoni.

Në takim u bisedua edhe mbi ndikimin e krizës në Ukrainë në bujqësinë e Maqedonisë. Që nga fillimi i luftës në Ukrainë, ekonomia e Maqedonisë së Veriut ka pësuar një rënie të mprehtë. Kufijtë e mbyllur midis Rusisë dhe Evropës çuan në uljen e importeve dhe eksporteve, të cilat kontribuuan edhe më shumë në ndikimin negativ në ekonominë e vendit dhe fermerët janë vënë në një situatë të pafavorshme për shitjen e produkteve të tyre dhe kërkimin e tregjeve të reja.

Gjatë vizitës, përfaqësuesit e We Effect u njohën drejtpërdrejt me aktivitetet e FKF-së nëpërmjet një vizite

Ana Toblin, Sekretare e përgjithshme e Organizatës suedeze për Zhvillim We Effect

We Effect është organizatë zhvillimore e lëvizjes suedeze të korporatave/biznesit që përfshin fermerët, sigurimet, bankat, banesat, sepse të gjitha këto kompani në Suedi së bashku përfaqësojnë 20% të ekonomisë suedeze, veçanërisht bizneset e mëdha. Në Maqedoninë e Veriut, së bashku me bordin tonë të drejtorëve, të cilët janë përfaqësues të këtyre kompanive korporative, jemi mirëpritur nga zyra lokale e We Effect dhe nga organizata jonë partnere, Federata Nacionale e Fermerëve. Na bën përshtypje të veçantë ajo që kemi parë dhe mendoj se, duke folur për të gjithë, jemi krenarë për rezultatet e punës së organizatës së fermerëve dhe që mbështetja jonë ka rezultate. Por jemi gjithashtu krenarë për ndryshimet sistematike, me të cilat nënkuptojmë pushimin e lindjes për gratë fermere të rajonit, po flasim për mundësimin e njerëzve nga zonat rurale për t'u bërë të dukshme, por edhe për personat me aftësi të kufizuara. Jam shumë krenare që edhe ne kontribuojmë në këtë fakt. Përgëzoj Federatën Nacionale të Fermerëve për arritjet dhe ju uroj suksese në përparimin tuaj të mëtejshëm dhe do të jemi me ju gjatë gjithë rrugës.

Peter Strom, anëtar i Bordit të drejtorëve të We Effect

Duhet të them se përshtypjet janë veçanërisht domethënëse për ne të Bordit të drejtorëve. Patëm një takim me përfaqësues të qeverisë, me përfaqësues të BE-së këtu në Maqedoninë e Veriut. U takuam edhe në Ambasadën Suedeze në RSM. Vizitua gjithashtu dy fermerë të cilët në fakt po bëjnë atë që ne po përpiqemi të ofrojmë ndihmë në një formë më të vogël për drejtimin e biznesit dhe gjetjen e mënyrave për të bashkëpunuar me organizatat lokale. Ishte interesante të shihej nga vizitat e drejtpërdrejta në terren. Ky udhëtim në Maqedoninë e Veriut ka qenë shumë, shumë interesant dhe mendoj se do të përfitojmë prej tij si Bord drejtues që kërkon të ecë përpara. Prandaj ju fale-minderit për mikpritjen.

në terren. Destinacioni i parë është vizita e Ivan Nacevskit, i cili ka fermën e tij me dhi dhe me mbështetjen e projektit "From Disability to FooAbility", ai e përmirësoi fermën e tij në mënyrë që nga 15 dhi, tani ka 60 dhi dhe qumështin e jep në bulmetoren lokale. Destinacioni i radhës është ferma e deleve të Vangelina Parmackës, e cila së bashku me familjen rritin 600 dele dhe prodhojnë djathë. Në këtë takim mori pjesë edhe kryetarja e FSHK-së, Vaska Mojsovska, e cila prezantoi punën e FKF-së dhe

Ana Sharlot Fokesen, Kryetare e Bordit të drejtorëve të We Effect

Përshtypja ime nga kjo vizitë është se ju keni potencial vërtet të mirë. Ajo që do të theksoja është se fermerët janë kyç në krijimin e shoqërive të ardhshme të gjelbra të qëndrueshme. Keni shumë mundësi dhe mendoj se fermerët tuaj po punojnë mirë dhe shpresoj se ne mund të vazhdojmë të bashkëpunojmë dhe t'i mbështesim fermerët në Maqedoninë e Veriut.

theksoi se me mbështetjen e tyre është mundur të përfordhet zëri i fermerëve në drejtim të përmirësimit të statusit të tyre ekonomik dhe social.

Njëkohësisht, u theksua se Maqedonia ka potencial të madh për zhvillimin e formave ekonomike të asociacionit të fermerëve për zhvillimin e tyre ekonomik dhe në të njëjtën kohë të ndikojë pozitivisht në zvogëlimin e migrimit të madh nga fshatrat në qytete dhe jashtë vendit.

PROCEDURA ME KASHTËN DHE BYKUN PAS

Rezultatet e testeve tregojnë se me prerjen dhe përhapjen e kashtës që më vonë do të lërohet, një sasi e madhe e lëndëve ushqyese mund të kthehen në tokë

Autor: prof. dr. Dragi Tanevski, Fakulteti i shkencave bujqësore dhe ushqimit Shkup, UKEM

Sasia dhe cilësia e kashtës dhe bykut, të cilat përftohen gjatë korrjes së drithërave ose të kulturave të tjera me kombajnë drithërash, varen nga kultura e korrur (varietetit) dhe gjendja e saj, nga lartësia e pjekurisë, nga lagështia, nga barërat e këqija, rendimenti, në afatin e vjeljes, si dhe nga ndërtimi i organeve të punës që veprojnë drejtpërdrejt në masën e grurit. Në kombajnët e reja të drithit me baraban aksial për funksionim, gjatësia e kashtës është mjaft më e shkurtër, gjë që e ndërlikon procesin e mbledhjes së kashtës dhe nevojitet përdorimi i teknologjive të tjera të mbledhjes së kashtës.

Sasia e kashtës që përftohet pas funksionimit të kombajnës përmban 7 - 10% byk me dendësi 42 - 50 kg/m³, d.m.th. rreth 2 deri në 2.5 herë dendësi më të lartë se kashta dhe po aq herë vlera ushqyese më të larta. Vlera ushqyese është më e lartë sepse përzierja e bykut përmban kokrra (si humbje), kokërr të thyer, byk etj.

Prerja e kashtës është një operacion i rëndësishëm, dendësia e kashtës varet edhe nga shkalla e copëtimit të saj. Dendësia mund të rritet deri në 6 herë, pra mund të arrijë deri në 80 kg/m³.

Kashta pas daljes nga sitësja e kashtës mund të përgatitet në disa mënyra: transportim rimorkio të montuar në pjesën e pasme të kombajnës, lënia e kashtës në tokë në shirita, mbledhja e kashtës me

mbledhës kashte dhe lënia e saj në pirgje në parcelë dhe prerja e kashtës me një pajisje për prerje.

Shtypja e kashtës me një presë/hekur të vendosur në pjesën e pasme të kombajnës përdoret rrallë në praktikën tonë, sepse përdorimi i kohës së punës zvogëlohet me 20 - 30%. Testet tregojnë se nga të gjitha ndalimet që ndodhin në kombajnë gjatë funksionimit të saj, rreth 80% i përkasin ndalimeve të presës për shtypjen e kashtës. Kjo metodë e presimit mund të zbatohet për parcelat më të vogla në sektorin privat.

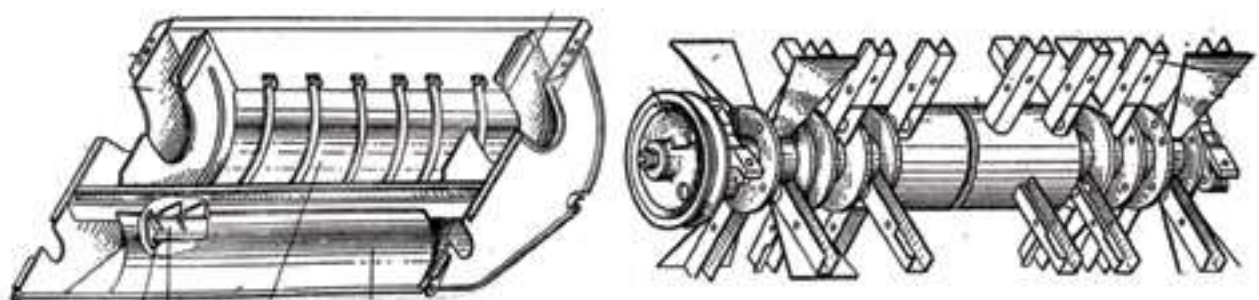
Lënia e kashtës në shirita në parcelë dhe shtypja e kashtës pas kalimit të kombajnës me shtypës me presion të lartë është më e zakonshme në praktikën tonë. Avantazhi i këtij sistemi është se fitohen balet që janë të përshtatshme për transport dhe ruajtje.

Metoda e mbledhjes së kashtës me një kolektor kashte nuk përdoret në vendin tonë, ajo përdoret më gjerësisht në Rusi.

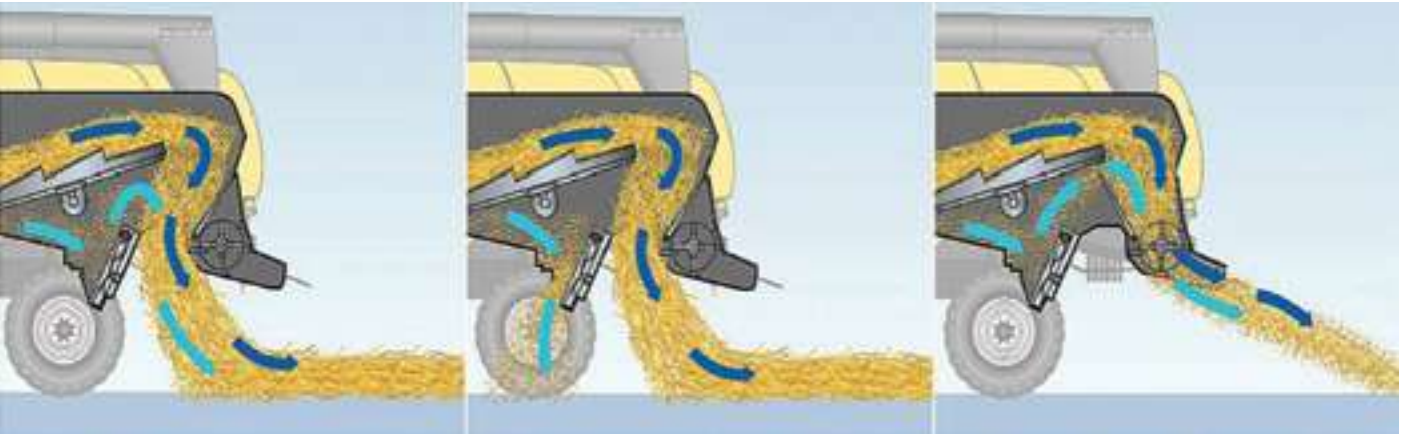
Është gjithnjë e më shpesh kashta lihet në parcelë. Për këtë, duhet të pritët shkurt dhe të shtrihet në

Pajisje për prerjen e kashtës

KORRJES ME KOMBajnË PËR DRITHËRA

mënyrë të barabartë në parcelë. Për këtë qëllim, në kombajnatin moderne të drithit, në fund të makinës së korrjes vendoset një pajisje prerëse, e cila copëton kashtën kur del nga shakerat e kashtës.

Rezultatet e testeve tregojnë se me këtë metodë, një sasi e madhe e lëndëve ushqyese mund të kthehen në tokë. Kështu, p.sh., konsiderohet se me prerjen e kashtës dhe hedhjen e saj në parcelë për plugim, mund të rikuperohen këto sasi të lëndëve ushqyese: 120 kg ose 15% mbetje nga lënda e përfutur nga dekompozimi, 50 kg ose 20% mbetje fosfori dhe 65 kg ose 50% mbeturina kaliumi. Këtu është e rëndësishme të përmendet se kashta duhet të pritet në pjesët më të vogla të mundshme për të ardhur në kontakt të drejtpërdrejtë me tokën, për një dekompozim të barabartë dhe të shpejtë.

Për copëzimin e kashtës të gjitha kombajnatin moderne të drithit kanë pajisje për prerje të kashtës i cili ka thika prerëse të vendosura në bosht, kurse kundërthikat nuk janë të lëvizshme.

Prerje dhe hedhje e kashtës

Në fund, pajisja prerëse ka fletë metalike drejtuese. Shoferi nga kabina e kombajnës mund të drejtojë kashtën e copëtuar me anë të

rregullimit elektrik, duke parandaluar kështu efektin e erës anësore. Kashta shpërndahet në mënyrë të barabartë. Prerësi i kashtës fiket me një levë dhe kashta bie në një rrip (lentë).

Barazimi automatik i erës anësore

Për shpërndarjen e kashtës në sipërfaqen e parcelës pa e shtypur atë, si dhe për shpërndarjen e bykut, kombajnatin përmbajnë disqe të ndryshme metalike me lopata, të cilët mund të ndizen ose fiket sipas dëshirës.

Kombanja është e pajisur me dy sensorë për rregullimin automatik të drejtimit të nxjerrjes së masës së copëtuar në rast të erës anësore. Rregullimi automatik i drejtimit të nxjerrjes gjatë lëvizjes në terren me mundësinë e shpërndarjes në një drejtim në të gjithë sipërfaqen e punës.

Një plug gjysmë i montuar që shmang nëpërkëmbjen e brazdave të lëruara

Teknologjia moderne bujqësore i kushton gjithnjë e më shumë vëmendje shpikjeve që do të ndihmojnë fermerët në një nga operacionet më të rëndësishme në përgatitjen e fushave për të arritur një sipërfaqe të lëruar në mënyrë perfekte.

Lloji i ri i parmendës prodhohet në disa modele të ndryshme dhe sjell me vete një zgjidhje për problemin e shkeljes në brazda, pra problemin e shkeljes në tokën tashmë të lëruar dhe vetëm me këtë, ringjeshjen e tokës së lëruar. Këto parmendë para së gjithash kanë për qëllim zgjidhjen e problemeve me të cilat ballafaqohen traktorët e mëdhenj, të cilët me masën e tyre të madhe shkelin rrotat në sipërfaqen e sapopunuar, duke ulur cilësinë e plugimit. Sa më i madh të jetë traktori, aq më të mëdha janë rrotat apo gjurmët që i ka, të cilat nuk grumbullohen në brazdë, kështu që shpesh gjatë plugimit, toka e lëruar shkelet. Si dukuri e shpeshtë, fundi i brazdës mbushet me material dhe nga shtresa e sipërme, e përpunuar, si dhe rrit rrezikun e rrëshqitjes. Këto parmenda moderne që pengojnë shkeljen në brazda zakonisht vijnë në një variant me gjashtë ose nëntë parmendë dhe për të lëruar me to nevojitet një traktor pak më i fuqishëm sepse vetë plugjet peshojnë nga 3000 deri në 4800 kilogramë. Peshja e rëndë e plugut bartet nga një gomë e madhe që

qëndron afër fundit të parmendës dhe presioni në tokë dhe thellësia e plugimit rregullohen nëpërmjet hidraulikës së traktorit. Për shkak të mundësisë që hidraulika të ngrejë plugun dhe ta kthejë në fund të parcelës për të filluar plugimin e ri dhe për shkak se mbështetet në një rrotë, ky lloj plugu quhet gjysmë i montuar. Me këtë lloj plugu, ngjeshja e tokës është më e vogël dhe forca tërheqëse e traktorit rritet, kurse kështu konsumi i karburantit mund të reduktohet në 3,5 litra gjatë përpunimit të një hektari. Plugu gjysmë i montuar mundëson punë

edhe në llojin e rëndë të dheut dhe nuk ka probleme edhe nëse parcela ka shumë gurë për shkak të sistemit mbrojtës. Plugu mund të montohet për të punuar në sipërfaqe të përafërt ose në brazda, dhe rregullimet ndërmjet konfigurimeve nuk kërkojnë që operatori i traktorit të largohet nga komoditeti i kabinës së tij. Thellësia e punës rregullohet shumë lehtë, kurse gjerësia e brazdës së parë rregullohet me ndihmën e një boshti rrotullues të vendosur në stabilizues ose me ndihmën e hidraulikës. Korniza e optimizuar e plugut siguron që qendra e tij e gravitetit të mbetet afër sipërfaqes, gjë që lejon transportin e qetë të plugut në rrugën drejt fushës që do të kultivohet. Falë lartësisë së brazdës që mund të arrihet, e cila mund të arrijë deri në 80 ose 90 centimetra, lëron shumë lehtë mbetjet organike. Thellësia konstante dhe uniforme e plugimit mundësohet nga rrota që mban plugun në anën e vendosur. Duke punuar jashtë brazdës, përveçse nuk shkelet toka e punueshme, mundësohet edhe një drejtim të mirë gjatë plugimit, zvogëlohet lëvizja anësore e plugut, gjë që e bën shumë të lehtë menaxhimin dhe arrijtjen e rezultateve më të mira për traktoristin. ●

Burimi: www.agroklub.hr

Aktivite të mbështetura nga Agropuka në kuadër të projektit “Përmirësimi i jetesës së njerëzve në Shqipërinë Verilindore”, mbështetur nga We Effect, Suedi. Periudha Qershor-Korrik 2023.

Auditimi Gjnor

Më datë 9 qershor 2023 u mbajt trajnimi mbi Auditimin Gjnor pranë zyrave të shoqatës Agropuka. Pjesëmarrës në këtë takim ishin stafi, anëtarë Bordin dhe lideret e grupeve të grave Qerret, Qelëz, Kryezi, Iballë dhe Gjegjan si dhe përfaqësues të organizatave të tjera partnere lokale.

Realizimi i këtij trajnimi u përmbahej dy objektivave kryesorë të Auditimit Gjnor për Agropukën.

1. Për të vlerësuar nivelin e të kuptuarit, qëndrimet, perceptimet dhe sjelljen e raportuar të strukturave të brendshme dhe anëtarësisë të AP-së në lidhje me integrimin gjnor.
2. Të rishikojë dhe vlerësojë gjendjen aktuale të integritit gjnor dhe potencialin e AP-së për përmirësimin e integritit gjnor në politikë, programet, ndërhyrjet dhe

projektet e tij. Të pranishmit dhanë sugjerime, ide dhe rekomandime, të cilat janë reflektuar në variantin përfundimtar.

I gjithë procesi i auditimit gjnor ka kaluar në disa faza, duke filluar nga mbledhja e të dhënave, rishikimi i dokumenteve mbi profilin e Agropukës dhe kontekstin e saj gjnor, duke vazhduar me intervistat individuale dhe pyetësorët me Stafin dhe Bordin Drejtues. Në fund eksperti i kontraktuar nga Agropuka (ANTTARC, Qendra Kombëtare Burimore e Trajnimit dhe Asistencës Teknike), në bazë të gjetjeve kryesore kreu një

vlerësim organizativ duke analizuar në detaje perceptimet e organizatës mbi proceset e organizimit të barazisë gjnore. ●

Shkëmbim përvoje-Gjirokastrë

Gjatë muajit qershor shoqata Agropuka zhvilloi një vizitë studimore në bashkinë e Gjirokastrës ku pjesëmarrës në këtë vizitë ishin përfaqësues nga shoqata e blegtorëve, përfaqësues nga grupet e mbështetura të grave Qerret, Qelëz, Iballë, Gjegjan, si dhe fermerë të mbështetur nga Agropuka.

Qëllimi i kësaj vizite ishte shkëmbimi i eksperiencës, njohurive dhe

informacioneve në lidhje me modelet e suksesshme në këtë zonë, në fushën e artizanatit, blegtorisë dhe turizmit. Gjatë aktivitetit dy ditor në qytetin e Gjirokastrës ishin planifikuar disa vizita. Ditën e parë u realizua vizita në qendrën “Edua”, një biznes social në zemër të pazarit të vjetër, duke vijuar me vizitën në “Këndi i Gdhendjes në Dru”, një zdrukthëtarë të vjetër e cila për shkak të rritjes së vizitorëve e kishte

kthyer në një pikë mjaft atraktive për vizitorët të cilët kishin mundësinë të mësonin mbi historinë e vjetër të Gjirokastrës.

Ndër të tjera, me shumë interes ishte vizita në ditën e dytë, në një nga fermat më të mëdha në Gjirokastrë, “Camping Cajupi”, një fermë blegtorale e cila mbarështonte rreth 700 dele dhe përpunonte të gjitha produktet dhe nënproduktet që ferma siguronte. ●

Trajnim mbi Sistemet e Sigurimit të Ushqimit

Në Pukë me datë 24- 25 Korrik pranë zyrave të Shoqatës AgroPuka u zhvillua trajnimi me temë

“Mobilizimi i komunitetit & sistemet e sigurimit të ushqimit për grupet në nevojë”.

Pjesë e këtij trajnimi ishin anëtarë të Bordit dhe Shoqatës AgroPuka, drejtues të OJF-ve lokale, përfaqësues nga drejtoritë përkatëse të Bashkive Pukë dhe Fushë-Arrëz. Qëllimi kryesor i realizimit të këtij trajnimi ishte diskutimi mbi mundësinë e vendosjes në efikasitet të sistemeve të sigurisë ushqimore në komunitet, nëpërmjet mobilizimit të institucioneve, organizatave dhe grupeve të ndryshme lokale. Për realizimin e këtij takimi ishte kontraktuar kompania Enterimpact dhe trajnimi u realizua nga konsulenti i saj Z. Shkëlzen Marku.

Trajnim mbi aksesin në shërbimet financiare, marketing dhe aksesin në tregje

Një nga aftësitë më të rëndësishme që një sipërmarrës duhet të zhvillojë është njohja financiare. Ai duhet të ketë njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për të kuptuar dhe menaxhuar në mënyrë efektive çështjet financiare në aktivitetin e tij. Prandaj shoqata Agropuka gjatë periudhës qershor-korrik ka zhvilluar disa trajnime në fokus aspektet e menaxhimit financiar, në Qelez, Qerret, Iballe dhe Gjegjan dhe me grupe tematike me përfaqësues nga shoqata e blegtorëve, bletaria dhe BMA.

Gjithashtu janë zhvilluar disa trajnime në marketing dhe aksesin në tregun lokal dhe kombëtar, ku në total janë trajnuar 6 grupe grash dhe 4 grupe tematike. ●

Panairi i petkave 2023: T'i vlerësojmë prodhimet tona shtëpiake, të hamë më shumë petka dhe të realizohet tërësisht Programi për mëmësi për fermeret

Të mos pengohet zbatimi i Programit të sigurimeve shoqërore për mbështetjen e fermerëve individuale të regjistruar për vitin 2023 dhe të mos miratohen zgjidhje të zgjedhura dhe ndryshime ligjore që janë thjesht në dëm të fermerëve. Ky është mesazhi i 100 grave nga zonat rurale, të cilat morën pjesë në manifestimin tradicional "Panairi i jufkave 2023" që u mbajt në fshatin Zërnovc. Ata nënshkruan kërkesë që do t'u dërgohet institucioneve kompetente që të mos bëhen ndryshime të nxituara në Ligjin për sigurime shëndetësore, i cili është duke u shqyrtuar si propozim në Kuvendin e Maqedonisë. Në këtë mënyrë do të bllokohet zbatueshmëria e ligjeve, pra do të krijohet problem edhe më i madh dhe nuk do të mund të zbatohet Programi për mbështetjen e sigurimeve Shoqërore të Grave në Bujqësi për vitin 2023. Në vend që të krijohet një mundësi e përshtatshme për gratë - fermere individuale të regjistruara, do të krijohet pengesë, të cilën institucionet nuk do të mund ta zgjidhin dhe ta zbatojnë në mënyrë sistematike.

Organizatore e festës vjetore është Federata Nacionale e Fermerëve, në bashkëpunim me Shoqatën për zhvillim rural "Javor", e cila i bashkoi prodhuesit e petkave, fermeret dhe adhuruesit e ushqimit për të prezantuar trashëgiminë e pasur kulinare të zonave rurale të Maqedonisë dhe për të promovuar prodhimin e produkteve me vlerë të shtuar.

Duke folur në këtë aktivitet, kryetarja e Federatës Nacionale të Fermerëve, Vaska Mojsovska, u dërgoi një mesazh të gjitha institucioneve dhe organizatave politike relevante, ku theksoi "Ne gratë nga zonat rurale theksojmë rëndësinë e Programit të sigurimeve shoqërore për mbështetjen e grave në bujqësi për vitin 2023. Ky program është zgjidhje e shkëlqyer që u mundëson grave fermere të marrin kompensim në para gjatë lindjes për një periudhë 9 mujore. Një sukses i madh për gratë fermere, të cilat e meritojnë me të vërtetë këtë mbështetje".

Ajo theksoi se nëpërmjet këtij programi fermeret do të kenë të drejtën e kompensimit në rast se pengohen të kryejnë veprimtari bujqësore për shkak të lindjes. Kjo e drejtë jetike, e cila u realizua për herë të parë, trajton një problem që vazhdon prej më shumë se tri dekadash. Federata Nacionale e Fermerëve, në bashkëpunim me Ministrinë e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ujërave dhe Ministrinë e Punës dhe Politikës Sociale, punuan pa u lodhur për gjetjen e një zgjidhjeje

të përshtatshme, e cila rezultoi me zbatimin e Programit për sigurimin shoqëror të grave në bujqësi, gjatë vitit 2023.

Mojsovska e theksoi rëndësinë e analizës së kujdesshme, dialogut konstruktiv dhe bashkëpunimit në krijimin e zgjidhjeve konkrete dhe të zbatueshme. Ajo bëri thirrje që të mos nxitohet me ndryshimet dhe theksoi nevojën për zgjidhje sistematike dhe të përhershme për mbështetjen e grave në bujqësi. Federata Nacionale e Fermerëve, së bashku me grupin koordinues dhe të mbështetur nga Organizata suedeze për zhvillim We Effect, do të vazhdojë të punojë mbi transformimin e programit pilot në zgjidhje gjithëpërfshirëse.

Panairi i Petkave 2023 e feston jo vetëm trashëgiminë e kuzhinës, por shërbeu edhe si platformë për të mbrojtur të drejtat e grave në bujqësi.

"Duke krijuar kushte për përparim, mbrojtje dhe realizim të të drejtave dhe obligimeve të fermerëve, mund të arrijmë jetë më të mirë dhe dinjitoze për fermerin maqedonas. Nëpërmjet këtij eventi synuam të rrisim ndërgjegjësimin mbi rëndësinë e ushqimit tradicional maqedonas dhe të inkurajojmë konsumimin e produkteve vendore. Panairi i petkave nuk ka të bëjë vetëm me prodhimin e petkave, por me ruajtjen e identitetit tonë kulturor dhe përf forcimin e bashkësisë tona rurale", tha Mojsovska.

Panairi i petkave është festë e ushqimit tonë tradicional dhe promovimit të produkteve me vlerë të shtuar.

"Panairi i petkave është traditë e dashur maqedonase, kështu që sot ishte nder për mua që të hapja festën e këtij viti. Ngjarja jo vetëm që kremton trashëgiminë tonë të kuzhinës, por gjithashtu thekson punën e palodhur dhe përkushtimin e fermerëve tanë vendas. Urime të gjitha grave", tha Borço Kotsev, kryetar i Komunës së Zërnovcit.

Ky eveniment bashkon prodhuesit e petkave

tradicionale maqedonase, përforon shkëmbimin e njohurive dhe prezanton ushqimet e mrekullueshme të përgatitura nga gratë rurale maqedonase.

"Panairi i petkave është takim ku njerëzit lidhen, shkëmbejnë përvojat dhe krijojnë kujtime të qëndrueshme. Ishte frymëzuese të dëshmosh pjesëmarrjen në rritje të grave në traditën e bërjes së petkave. Vërtet një ditë e mbushur me ushqime të shijshme, biseda të drejtpërdrejta dhe festë të trashëgimisë sonë të kuzhinës", shtoi Jaklina Golçeva, kryetare e Shoqatës për zhvillim rural "Javor", e cila theksoi karakterin social dhe argëtues të tubimit.

Evenimenti ishte dëshmi e përpjekjeve të përbashkëta të bëra nga aktorë të ndryshëm për të mbështetur fermerët vendas dhe për të krijuar një sektor të qëndrueshëm bujqësor, organizuar në kuadër të projektit "Zhvillimi organizativ i FNF-së dhe përmirësimi i lidhjeve të tregut për fermerët e vegjël dhe prodhuesit nga zonat rurale me qëllim rritjen e të ardhurave të tyre" që mbështetet nga Suedia nëpërmjet Organizatës suedeze për zhvillim We Effect. Projekti synon të përmirësojë lidhjet me tregun e fermerëve të vegjël, duke u dhënë atyre mundësinë për të rritur të ardhurat e tyre dhe për të kontribuar në zhvillimin e qëndrueshëm rural.

Dita Botërore e luftës kundër shkretëtirëzimit dhe thatësirave

40 gra nga zonat rurale, anëtare të Federatës Kombëtare të Fermerëve, nëpërmjet shitjes së drejtë të produkteve të tyre, morën pjesë në festën globale më 17 qershor "Dita Botërore e Luftës kundër Shkretëtirëzimit dhe Thatësirave", e cila u mbajt në Parkun e Qytetit në Shkup. Aktiviteti u mbajt nën moton "Toka e saj, e drejta e saj" organizuar nga Programi i Kombeve të Bashkuara për Mjedisin (UNEP) dhe Federata Nacionale e Fermerëve, në bashkëpunim me Qendrën për Ndryshimet Klimatike.

"Ne, gratë fermere nga të gjitha anët e Maqedonisë që jemi pjesë e familjes sonë të madhe, Federatës Nacionale të Fermerëve, iu bashkangjitëm festës globale të 17 qershorit, "Ditës Botërore të Luftës kundër Shkretëtirëzimit dhe Thatësirave". Qëllimi ynë ishte të promovojmë rëndësinë e grave për bujqësi të qëndrueshme dhe luftojmë degradimin e tokës në mbarë botën. Besojmë në fuqinë e natyrës dhe dërgojmë një mesazh të përbashkët se duhet të mbrojmë burimet tona bujqësore për brezat e ardhshëm. Ne ndamë me krenari pasurinë e traditës dhe kulturës sonë, duke shfaqur produktet e kuzhinës sipas recetave të të parëve tanë. Me këtë ekspozitë treguam jo vetëm produktet tona, por edhe shpirtin dhe pasionin tonë që hyn në çdo ushqim që krijojmë. Ky ishte më shumë se një panair - ishte një takim i ndershëm shpirta, shkëmbim eksperiencash dhe shoqërimi. Me çdo

histori e shkëmbim eksperiencash e përforcojmë veprimin tonë të përbashkët", është mesazhi i përbashkët i grave rurale.

Në Parkun e Qytetit në Shkup, tavolinat ishin të mbushura me erën e mjaltit të freskët, djathërave, ëmbëlsirave, lëngjeve, marmelatës, maxhunit, arrave, lajthive, verërave të shijshme nga kantinat familjare, rakisë me shenjë cilësore, çajre natyrale, si dhe prodhimet e ndryshme të bulmetit, produkte tradicionale nga fermat familjare.

Në kuadër të vetë evenimentit kishte edhe kënd për fëmijë ku vizitorët më të vegjël patën mundësinë të ndanin idetë dhe mendimet e tyre për mbrojtjen e natyrës.

Aktiviteti i Ditës Botërore së Luftës kundër Shkretëtirëzimit dhe Thatësirave shërbeu si një platformë për të shfaqur arritjet dhe kontributet e këtyre grave të jashtëzakonshme dhe nevojën për të vlerësuar punën e tyre. ●

FNF

FEDERATA NACIONALE E FERMERËVE

Federata Nationale e Fermerëve e zgjeroi spektrin e vet të veprimtimit. Kjo do të thotë që përveç bujqve, shoqatave bujqësore, kooperativave bujqësore, organizata mandej do të punojë në përforsimin dhe mbështetjen e kategorive të lëndueshme në mjediset rurale, mbështetje më të madhe të të rinjve dhe grave si dhe për përfshirje të tyre të drejtpërdrejtë në zhvillimin e bujqësisë nëpërmjet vendimmarrjes dhe veprimtarisë aktive. Përveç bujqve, një nga fokuset kryesore të organizatës është edhe zhvillimi rural përkatësisht tejkalimi i problemeve dhe sfidave me të cilat ballafaqohet popullata rurale siç janë varfëria dhe qasja e kufizuar e popullatës rurale në shërbimet shëndetësore, edukim, informim, drejtësi dhe fuqi në vendimmarrje. Edhe mandej shtylla kryesore e veprimtarisë është lobimi në drejtim të përcaktimit të problemeve nga fusha që me punë e analizë të përbashkët do të prezantohen para institucioneve kompetente

që të gjendet zgjidhje e përbashkët, e cila do të jetë në interes të bujqve dhe të mirëqenies të të gjithë shtetit tonë. Fokusi i Organizatës Nationale të Fermerëve, edhe mandej do të funksionojë nën sloganin "Së bashku drejt suksesit" dhe nën logon e cila e simbolizon mundin dhe prodhimtarinë e bujqve tanë, është zgjidhja e problemeve më të mëdha, siç është plasmani dhe prodhimtaria cilësore. Misioni i organizatës së ribrenduar është: FERMER I ORGANIZUAR - LIDER NË ZHVILLIMIN BUJQËSOR DHE RAJONAL NË RM. Vizionin që ne synojmë ta arrijmë është: BUJQËSI FITIMPRURËSE - FSHAT I QËNDRUESHËM.

AGROPUKA

AGROPUKA është një shoqatë e prodhuesve bujqësorë dhe blegtoralë të rrethit të Pukës (Shqipëria e Veriut). Ajo është krijuar në 2001 me mbështetjen e Bashkëpunimit për Zhvillim të Zvicrës (SDC). Që nga ajo kohë, shoqata ka rritur anëtarësinë e saj dhe ka zgjeruar aktivitetin dhe shërbimet, për të plotësuar nevojat e anëtarëve dhe komunitetit në përgjithësi. Shoqata kontribuon në zhvillimin e integruar rural nëpërmjet inkurajimit dhe promovimit të zhvillimit ekonomik si dhe të iniciativave dhe veprimtarive për të përmirësuar jetesën e anëtarëve të AP dhe komuniteteve që jetojnë në zonat rurale. Në këtë mënyrë AP ndikon në reduktimin e varfërisë dhe padrejtësive sociale në zonat rurale.

Nga viti 2011, Agropuka po zbaton projektin " Të kontribuojmë në përmirësimin e qëndrueshëm të jetesës së banorëve në zonat rurale të Shqipërisë Veri-Lindore" që financohet nga We Effect (Suedi). Projekti synon përmirësimin e qëndrueshëm të jetesës në zonat rurale nëpërmjet rritjes së të ardhurave të fermerëve të vegjël dhe promovimit të demokracisë dhe pjesëmarrjes lokale. Në dy vitet e ardhshme shoqata do të përqendrohet në tre fusha:

(1) Përmirësimin e kushteve të jetesës së anëtarëve të AP dhe të komuniteteve në zonat ku punon AP

nëpërmjet promovimit dhe zhvillimit të mëtejshëm të prodhimit, marketingut, dhe modeleve të kooperimit; (2) Promovimin e mbrojtjes dhe zhvillimit të mjedisit ; dhe (3) Promovimin e demokracisë lokale dhe përfshirjes sociale të komuniteteve rurale në vendim-marrjen lokale.

Grupet e synuara të shoqatës AGROPUKA përfshijnë: Anëtarët; Prodhuesit vendorë të bujqësisë, blegtorisë dhe përpunimit; Grupet e interesit të grave; Të rinjtë dhe grupet rinore.

Për këtë Agropuka do të rrisë qëndrueshmërinë, përgjegjësinë dhe kapacitetin organizativ të saj.

FONDACIONI AGRINET ALBANIA

AgriNET është organizatë shqiptare apolitike, joqeveritare dhe jofitimprurëse e regjistruar në shkurt të vitit 2005 me seli në rajonin e Korçës. Tani ajo është rrjetë e 15 organizatave bujqësore nga tre rajone të Shqipërisë. Qëllimi i kësaj organizate është pjesëmarrja aktive dhe e drejtpërdrejtë në proceset sociale, ekonomike dhe ekologjike të zhvillimit të qëndrueshëm të bashkësive të cilat jetojnë në rajone rurale në partneritet me sektorët ruralë të margjinalizuar, bashkësitë e tyre dhe palët e ndryshme të prekura. AgriNet e realizon misionin e vet nëpërmjet implementimeve të ndryshme në projektin në fushën e zhvillimit rural financuar nga institucionet vendase dhe ndërkombëtare, si edhe nëpërmjet përfshirjes së drejtpërdrejtë të bashkësive, pushtetit lokal dhe organizatave të tjera joqeveritare në fushën e zhvillimit rural të bashkësisë. AgriNet siguron shërbime të zgjeru-

ara në pjesën më të madhe të rasteve për grupe formale dhe joformale të prodhuesve bujqësorë. Lloji kryesor i grupeve bujqësore për shërbime të zgjeruara janë: grupet e prodhuesve të cilët zbatojnë Praktika bujqësore të mira (Good Agricultural Practices - GAP), zbatim i trajnimeve të moderuara nga ekspertë në nivel nacional, organizim i shkëmbimit të përvojave për prodhuesit bujqësorë inovativë, organizim i parcelave demonstruese për testim dhe zbatim të teknologjive inovuese dhe zhvillim të publikimeve të cilat kanë të bëjnë me zbatimin e teknologjive inovuese dhe GAP.

Ky publikim është financuar nga Suedia nëpërmjet Organizatës suedeze për zhvillim We Effect. Suedia dhe We Effect nuk i kanë me patjetër qëndrimet e shprehura në këtë material. Autorët e publikimit janë përgjegjës për përmbajtjen.